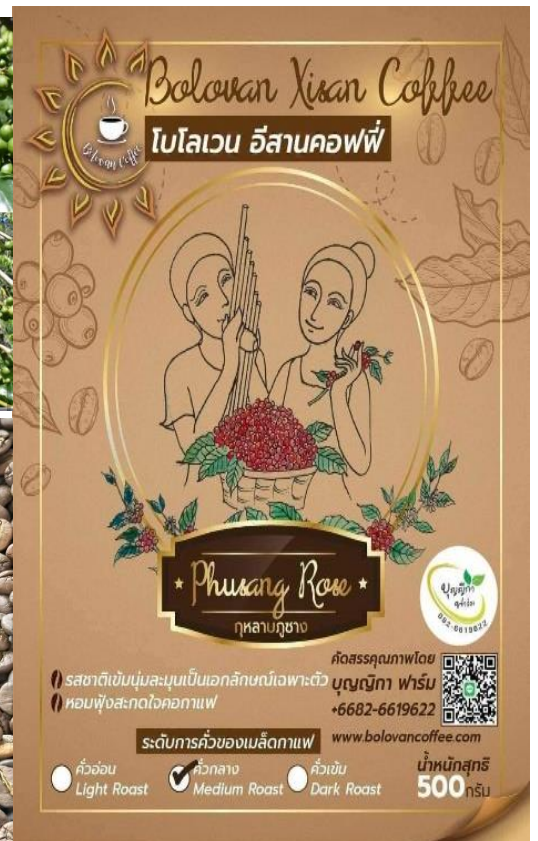
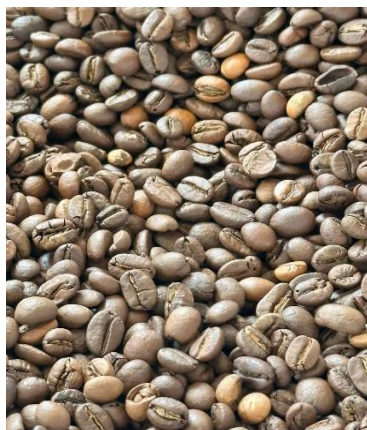

ฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนา
การเกษตรและสหกรณ์
รายสินค้าจังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2566

“กาแฟ”

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนาจเจริญ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
โทร 045-523091-2

คำนำ

การจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์รายสินค้าของจังหวัด (กาแฟ) ฉบับนี้ เพื่อเป็นฐานข้อมูลระดับจังหวัด กำหนดแนวทางส่งเสริม ประกอบการจัดทำแผนงาน โครงการ ในการเสริมสร้างขีดความสามารถในระดับพื้นที่ และเป็นสินค้าทางเลือกเกษตรกรสำหรับการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรตามความเหมาะสมของศักยภาพพื้นที่ นำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของเกษตรกร

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนาจเจริญ โดยกลุ่มสารสนเทศการเกษตร ได้จัดทำข้อมูลขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์รายสินค้า และเผยแพร่ข้อมูล แก่ผู้สนใจทั่วไป

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนาจเจริญ

กันยายน 2566

สารบัญ

ส่วนที่ 1

บทนำ	1
------	---

ส่วนที่ 2

ข้อมูลทั่วไป	
ที่ตั้งอาณาเขต พื้นที่ ลักษณะภูมิประเทศ	2
ลักษณะดิน	3
น้ำ	6
ลักษณะภูมิอากาศ	9
ภัยธรรมชาติ	10

ส่วนที่ 3

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ	
ข้อมูลด้านการผลิตกาแฟ	11
สถานการณ์การผลิต	18
ต้นทุน ผลตอบแทน	22
ข้อมูลด้านการตลาดกาแฟ	26
วิเคราะห์ SWOT กาแฟจังหวัดอำนาจเจริญ	34
การขับเคลื่อนกาแฟอำนาจเจริญ	35

ภาคผนวก

QR code คู่มือ เอกสาร องค์กรความรู้ ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนา กาแฟ	
เอกสารประกอบการจัดทำ หน่วยงานสนับสนุน ผู้จัดทำ	

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	ชลประทานขนาดเล็ก แก้มลิง สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า แหล่งน้ำในไร่นา แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีการจับสัตว์น้ำ	7
ตารางที่ 2	ปริมาณน้ำฝน จำนวนวันฝนตก อุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์ ปี 2555 – 2565	9
ตารางที่ 3	ภัยธรรมชาติ จังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2555 -2565	10
ตารางที่ 4	แสดงความเหมาะสมในการปลูกกาแฟสายพันธุ์ โรบัสต้า อาราบิกา เปรียบเทียบกับสภาพพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ	11
ตารางที่ 5	พื้นที่ ผลผลิต ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ กาแฟพันธุ์อาราบิก้า และพันธุ์โรบัสต้า ประเทศไทย ปี 2561-2566	18
ตารางที่ 6	พื้นที่ปลูก พื้นที่ให้ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ รายรายภาค และจังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2565/66	19
ตารางที่ 7	จำนวนเกษตรกร พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต ผลผลิตเฉลี่ยกาแฟอาราบิก้า และโรบัสต้า จังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2565/66	21
ตารางที่ 8	ปฏิทินการเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟ	22
ตารางที่ 9	การผลิต ต้นทุน ผลตอบแทน ระยะเวลาต้นทุน	23
ตารางที่ 10	ต้นทุนกาแฟโรบัสต้า จังหวัดอำนาจเจริญ	24
ตารางที่ 11	ต้นทุนกาแฟอาราบิก้า จังหวัดอำนาจเจริญ	25
ตารางที่ 12	ปริมาณ การนำเข้า ส่งออก เมล็ดกาแฟ กาแฟสำเร็จรูป และความต้องการใช้เมล็ดกาแฟของโรงงานแปรรูป ปี 2561-2566	26
ตารางที่ 13	การบริหารจัดการสินค้ากาแฟ ปี 2564/65 จังหวัดอำนาจเจริญ	29
ตารางที่ 14	ราคาเมล็ดกาแฟดิบ	30
ตารางที่ 15	ผลการทดสอบกลิ่นกาแฟอำนาจเจริญเปรียบเทียบกับเมล็ดกาแฟโรบัสต้า ผสมอาราบิก้า จากที่ราบสูงโบลาวเนน ประเทศลาว	32
ตารางที่ 16	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ จังหวัดอำนาจเจริญ	33
ตารางที่ 17	รายชื่อผู้ประสานกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ จังหวัดอำนาจเจริญ	33

สารบัญรูปภาพ

รูปที่ 1	แผนที่จังหวัดอำนาจเจริญ	2
รูปที่ 2	แผนที่กลุ่มชุดดิน จังหวัดอำนาจเจริญ	5
รูปที่ 3	แผนที่สภาพการใช้ที่ดิน จังหวัดอำนาจเจริญ	5
รูปที่ 4	แผนที่แสดงพื้นที่ชลประทานโครงการชลประทานอำนาจเจริญ	8
รูปที่ 5	แสดงกระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการเตรียมเมล็ด กาแฟดิบทั้งวิธีแห้งและวิธีเปียก	15
รูปที่ 6	เครื่องลอกเปลือกกาแฟผลสด	17
รูปที่ 7	แผนที่ตั้งจุดรับซื้อกาแฟ และโรงคั่วกาแฟ	27
รูปที่ 8	วิถีตลาดกาแฟอำนาจเจริญ	28
รูปที่ 9	แสดงบรรจุภัณฑ์กาแฟอำนาจเจริญ แบรินด์ โบโลเวน อีสานคอฟฟี่	30
รูปที่ 10	แสดงเครื่องจุ่มกิโลคทรอนิคทดสอบกลิ่นกาแฟ	31
รูปที่ 11	แผนภูมิผลทดสอบกลิ่นกาแฟอำนาจเจริญ เทียบกับกาแฟอาราบิก้าผสมโรบัสต้า จากที่ราบสูงโบโลเวน แบบเมล็ด บด ชง	32

บทนำ

กาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของไทย แม้ว่าไม่ใช่พืชหลัก แต่สามารถสร้างรายได้ ให้แก่เกษตรกรมากกว่าปีละ 1,700 ล้านบาท กาแฟเป็นพืชที่ปลูกได้ในหลายพื้นที่ ทั้งในพื้นที่ราบและพื้นที่สูง แยก ตามสภาพภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการการเจริญเติบโตของต้นกาแฟ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของผลผลิต โดยกาแฟ ที่ปลูกในประเทศไทยมี 2 สายพันธุ์ ได้แก่ พันธุ์อาราบิก้า

ในปัจจุบัน โดยข้อมูลทางสถิติพบว่า คนไทยดื่มกาแฟเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 15% ต่อปี หรือดื่ม 300 แก้วต่อคนต่อปี ขณะที่คนต่างชาติ เช่น ญี่ปุ่นดื่ม 400 แก้วต่อคนต่อปี และยุโรปดื่ม 500 แก้วต่อคนต่อปี รวมทั้งพฤติกรรมการดื่มกาแฟของคนไทยเปลี่ยนไปค่อนข้างมาก จากการดื่มเพื่อความสดชื่นสู่การดื่มเพื่อปกป้องไลฟ์สไตล์และรสนิยมเฉพาะของตนสะท้อนให้เห็นว่าความต้องการบริโภคกาแฟมีแนวโน้มเติบโตมากขึ้น สอดคล้องกับปริมาณการนำเข้ากาแฟที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง เพราะการผลิตในประเทศยังไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภค (สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร 2566)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำยุทธศาสตร์กาแฟ 2560 – 2564 โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ลดต้นทุน การผลิต พัฒนาคุณภาพกาแฟให้ได้มาตรฐาน และเพิ่มมูลค่าการค้ากาแฟ โดยสิ่งที่ประเทศไทยเล็งเห็นความสำคัญและมุ่งกำหนดนโยบายในการผลักดัน คือ ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิตโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม พัฒนาด้านการส่งเสริมการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาด้านการตลาด

ปัจจุบันได้มีการจัดทำแผนพัฒนากาแฟแห่งชาติ ปี 2565 – 2574 เพื่อปรับปรุงยุทธศาสตร์กาแฟให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ โดยเน้นการบริหารจัดการแบบครบวงจร บนพื้นฐานของศักยภาพและอัตลักษณ์ของกาแฟไทย ภายใต้การผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาระบบมาตรฐานการผลิตในระดับฟาร์มถึงผู้บริโภค โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาคุณภาพเมล็ดกาแฟสู่มาตรฐานสากล และรัฐบาลยังได้ส่งเสริมปลูกกาแฟร่วมกับพืชอื่น เพื่อลดการพึ่งพาการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ตามนโยบายของรัฐบาลที่ให้เกษตรกรลดความเสี่ยงจากราคาพืชเศรษฐกิจอื่น เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ทูเรียน มีราคาตกต่ำ เป็นโอกาสเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน

จังหวัดอำนาจเจริญแม้ว่าจะไม่ได้เป็นแหล่งผลิตสำคัญของกาแฟ แต่มีบางพื้นที่ได้มีการปลูกกาแฟ ทั้งสายพันธุ์ อาราบิก้า และ โรบัสต้า การปลูกกาแฟของเกษตรกรเป็นการปลูกร่วมกับพืชชนิดอื่น เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน กล้าย มะม่วง น้อยหน่า ขนุน มะพร้าว หมาก เพื่อลดความเสี่ยงผลผลิตของพืชหลัก เป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพ ยกเว้นรายได้จากการปลูกพืชเสริม และสร้างความมั่นคงให้กับเกษตรกร การปลูกกาแฟ มีกระจายทั่วทั้งจังหวัด แต่ส่วนใหญ่เกษตรกรไม่ได้แจ้งขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ในระบบทะเบียนเกษตรกร

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนาจเจริญ จึงได้จัดทำฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์รายสินค้าของจังหวัด(กาแฟ) เพื่อเป็นฐานข้อมูลระดับจังหวัด และเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาสินค้ากาแฟของจังหวัดอำนาจเจริญ ทั้งด้านการผลิต และการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และด้านการตลาด และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า

ข้อมูลทั่วไป

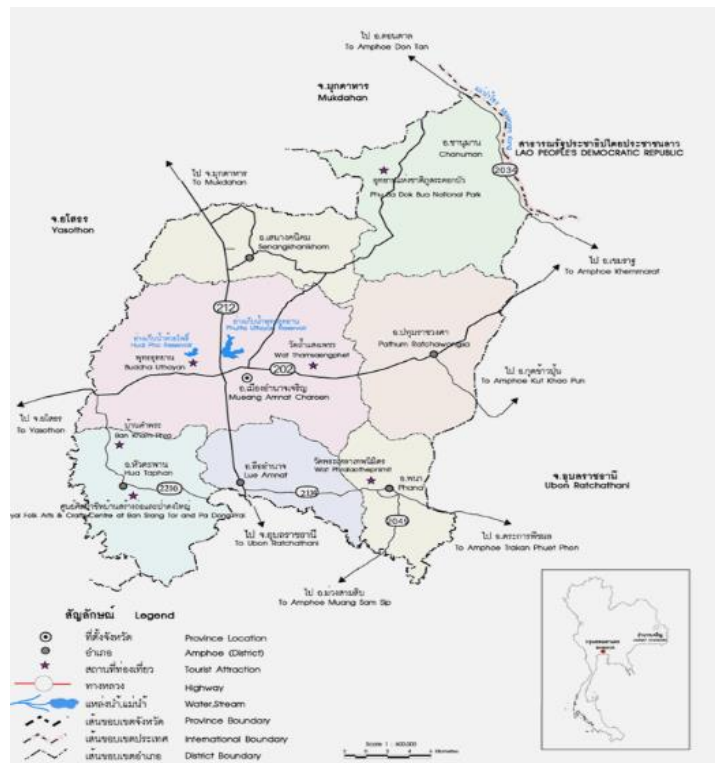
1 ข้อมูลทั่วไปจังหวัดอำนาจเจริญ

1.1 ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นจังหวัดในตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 องศา 30 ลิปดาเหนือ ถึง 16 องศา 30 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 104 องศา 15 ลิปดาตะวันออก ถึง 105 องศา ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพโดยรถยนต์ประมาณ 586 กิโลเมตร แยกออกจากจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2536 มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 2,057,496 ไร่ หรือ 3,291.99 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

1.2 อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดเขตจังหวัดยโสธร ที่อำเภอเลิงนกทา และ จังหวัดมุกดาหาร
ทิศตะวันออก	ติดเขตประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชน ลาว ตามแนวฝั่งแม่น้ำโขง ด้านอำเภอชานุมานเป็น ระยะทาง 38 กิโลเมตร และจังหวัดอุบลราชธานีที่ อำเภอเขมราฐ อำเภอกุศ ข้าวปุ้น และอำเภอ ตระการพืชผล
ทิศตะวันตก	ติดเขตจังหวัดยโสธร ที่ อำเภอป่าดิว และอำเภอ เลิงนกทา
ทิศใต้	ติดเขตจังหวัดอุบลราชธานี ที่อำเภอม่วงสามสิบ

ภาพที่ 1 แผนที่จังหวัดอำนาจเจริญ

2 การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดอำนาจเจริญ แบ่งเขตการปกครองเป็น 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอชานุมาน อำเภอปทุมราชวงศา อำเภอพนา อำเภอเสนางคนิคม อำเภอหัวตะพานและอำเภอสิ้ออำนาจ มี 56 ตำบล 607 หมู่บ้าน 24 เทศบาลนคร/เมือง /ตำบล 39 อบต. 31 ชุมชน จำนวนประชากร 365,884 คน จำนวนครัวเรือน 121,140 ครัวเรือน

3 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ โดยทั่วไปของจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นที่ลุ่มและมีเนินเขาเตี้ย ๆ ทอดยาวไปจรดจังหวัดอุบลราชธานี ในเขตพื้นที่อำเภอชานุมานลักษณะของดินเป็นดินร่วนทราย มีดินลูกรังบางส่วนมีแม่น้ำโขงเป็นแนวกันระหว่างไทยกับ สปป.ลาว พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 227 ฟุต (หรือประมาณ 68 เมตร) และสามารถแบ่งลักษณะลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดอำนาจเจริญ ออกได้ดังนี้

3.1) **บริเวณที่ราบสูง** ลักษณะพื้นที่สูงบางส่วนเป็นลูกคลื่นลอนตื้นหรือเนินเขาเตี้ย ๆ อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอชานุมาน และอำเภอเสนางคนิคม

3.2) **บริเวณที่ราบ** มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบถึงลูกคลื่นลอนตื้น เป็นแนวยาวตามทิศตะวันออกถึงทิศตะวันตกอยู่ในเขตอำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอพนา อำเภอปทุมราชวงศา อำเภอหัวตะพาน และอำเภอสิ้ออำนาจ

4 ลักษณะดิน

จากการสำรวจดิน พบว่าจังหวัดอำนาจเจริญ มีดินอยู่ 22 กลุ่มชุดดิน สามารถแบ่งดินออกตามสภาพพื้นที่ได้เป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

4.1) กลุ่มชุดดินในพื้นที่ลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชุดดินที่ ๕, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๒, ๒๔, ๒๕

4.2) กลุ่มชุดดินในพื้นที่ตอนที่อยู่เขตดินแห้ง ได้แก่ กลุ่มชุดดินที่ ๓๓, ๓๕, ๓๖, ๓๗, ๓๘, ๔๐, ๔๑, ๔๔, ๔๗, ๔๘, ๕๖, ๖๑

4.3) กลุ่มชุดดินที่มีความลาดชันสูงได้แก่ กลุ่มชุดดินที่ ๖๒

จังหวัดอำนาจเจริญ มีกลุ่มชุดดินหลักๆ อยู่ 4 กลุ่มดังนี้

กลุ่มชุดดินที่ 19

เนื้อที่ประมาณ 379,402 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 19.203 ของพื้นที่จังหวัด เป็นกลุ่มชุดดินที่มีเนื้อดินเป็นพวกดินร่วนลึกมาก เกิดจากวัสดุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ หรือจากการสลายตัวผุพังอยู่กับที่และมีการทับถมของตะกอนเนื้อหยาบ พบในบริเวณที่ราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ส่วนใหญ่มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว เนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายหรือดินทราย ดินล่างเป็นชั้นดินแน่นทึบ มีเนื้อดินเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายหรือดินเหนียว สีนํ้าตาลอ่อนและสีเทา มีจุดประสีเหลืองหรือสีน้ำตาลแดง บางแห่งอาจมีศิลาแลงอ่อนปะปนอยู่ด้วย ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ มีปฏิกริยาเป็นกรดจัดมากถึงกรดเล็กน้อย ค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 5.0-6.0

ปัญหาสำคัญในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ เนื้อดินบนค่อนข้างเป็นทรายและดินล่างแน่นทึบไม่เหมาะกับการเจริญเติบโตของพืช พบบนที่ดอนและสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ถ้าฝนตกลงมา ดินจะมีน้ำแช่ขัง แต่ถ้าฝนทิ้งช่วง ดินจะขาด

กลุ่มชุดดินที่ 22

เนื้อที่ประมาณ 221,229 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 11.198 ของพื้นที่จังหวัด เป็นกลุ่มชุดดินที่มีเนื้อดินเป็นพวกดินร่วนลึกมาก เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ หรือจากการสลายตัวผุพังอยู่กับที่และมีการทับถมของตะกอนเนื้อหยาบ พบในบริเวณพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบถึงเป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ส่วนใหญ่มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน มีสภาพพื้นที่ราบเรียบหรือค่อนข้างราบเรียบ มีน้ำแช่ขังในช่วงฤดูฝน มีการระบายน้ำดีปานกลางถึงค่อนข้างเร็ว โดยมีเนื้อดินบนเป็นพวกดินร่วนปนทรายหรือดินทรายปนดินร่วน ดินล่างเป็นดินร่วนปนทราย สีพื้นเป็นสีเทาหรือสีน้ำตาลปนเทา มีจุดประสีน้ำตาลปนเหลืองหรือสีเหลืองปนน้ำตาล และอาจพบมีซิลิกาแลงอ่อนในดินชั้นล่าง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดจัด มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 4.5-6.0

ปัญหาสำคัญในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เนื้อดินค่อนข้างเป็นทราย มีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ มักพบปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูเพาะปลูกเนื่องจากเป็นที่ดอนและสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย

กลุ่มชุดดินที่ 40

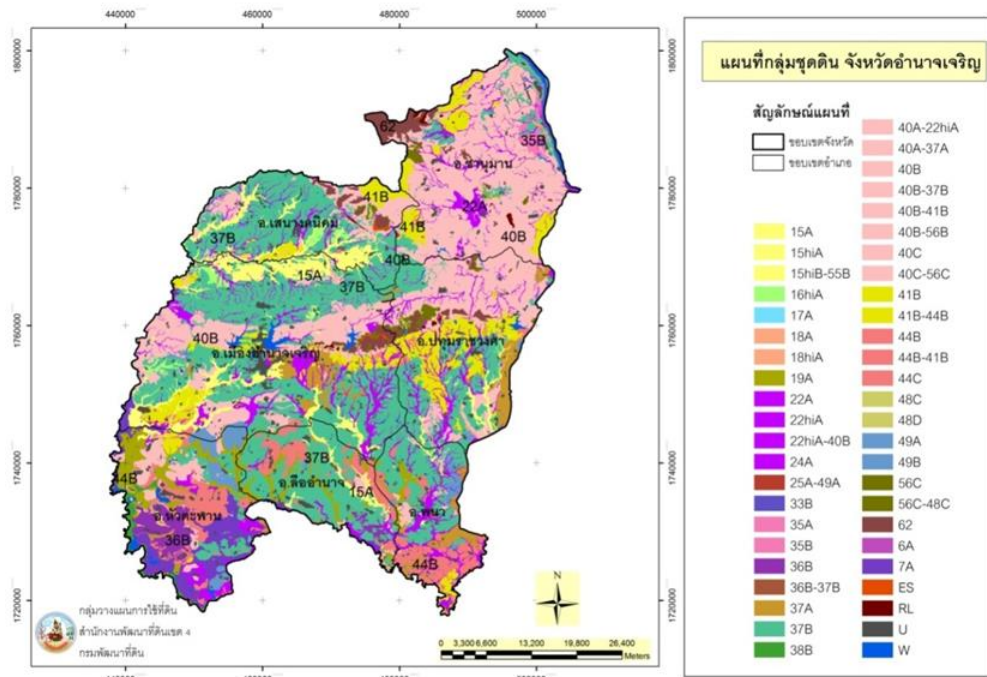
เนื้อที่ประมาณ 502,567 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 25.436 ของพื้นที่จังหวัด เป็นกลุ่มชุดดินที่เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ หรือจากการสลายตัวผุพังอยู่กับที่ หรือจากการสลายตัวผุพังแล้วถูกเคลื่อนย้ายมาทับถม ของพวกวัสดุเนื้อหยาบ เป็นพื้นที่ดอน ที่มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงลูกคลื่นลอนลาด เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี เนื้อดินเป็นพวกดินร่วนหยาบ ดินมีสีน้ำตาล สีเหลืองหรือแดง และอาจพบจุดประสีต่าง ๆ ในชั้นดินล่าง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดจัดมาก มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 4.5-5.0

ปัญหาสำคัญในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ เนื้อดินค่อนข้างเป็นทราย พืชที่ปลูกมีโอกาสเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำได้ง่าย ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำและมีปัญหาเกี่ยวกับการชะล้างพังทลายของหน้าดินโดยเฉพาะบริเวณที่มีความลาดชันสูง

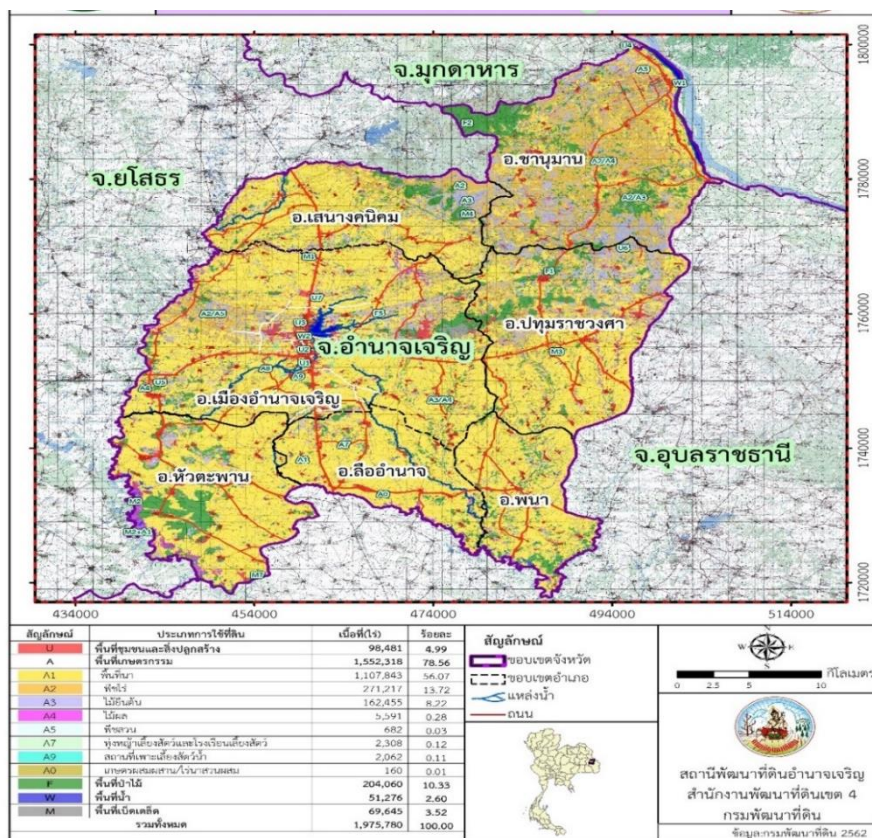
กลุ่มชุดดินที่ 62

เนื้อที่ประมาณ 38,603 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.954 ของพื้นที่จังหวัด กลุ่มดินนี้ประกอบด้วยพื้นที่ภูเขาและเทือกเขาซึ่งมีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ ลักษณะและสมบัติของดินที่พบไม่แน่นอน มีทั้งดินลึกและดินตื้น ลักษณะของเนื้อดินและความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแตกต่างกันไปแล้วแต่ชนิดของหินต้นกำเนิดในบริเวณนั้น มักมีเศษหิน ก้อนหินหรือพื้นโผล่กระจัดกระจายทั่วไป ส่วนใหญ่ยังปกคลุมด้วยป่าไม้ประเภทต่างๆ เช่น ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรังหรือป่าดงดิบชื้น หลายแห่งมีการทำไร่เลื่อน

กลุ่มดินนี้ไม่ควรนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เนื่องจากมีปัญหาหลายประการที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ ควรสงวนไว้เป็นป่าตามธรรมชาติเพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร

ภาพที่ 2 แผนที่กลุ่มชุดดิน จังหวัดอำนาจเจริญ

ภาพที่ 3 แผนที่สภาพการใช้ที่ดิน จังหวัดอำนาจเจริญ

5 แหล่งน้ำ

5.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ

จังหวัดอำนาจเจริญ มีแม่น้ำและลำน้ำสำคัญ 3 สายคือ

1. แม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำนานาชาติ มีต้นกำเนิดอยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ไหลผ่านประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพเมียนมา (พม่า) และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ไหลผ่านจังหวัดอำนาจเจริญ ในเขตอำเภอชานุมาน เป็นระยะทาง 38 กิโลเมตร ในช่วงที่ผ่านอำเภอชานุมาน มีความกว้างประมาณ 2,000 เมตร

2. ลำเซบก ต้นน้ำอยู่ในเขตอำเภอเมืองอำนาจเจริญ และอำเภอหัวตะพาน ไหลผ่านอำเภอลืออำนาจ อำเภอพนา และไหลไปบรรจบกับแม่น้ำมูลที่บ้านปากเซ อำเภอตาลสุม จังหวัดอุบลราชธานี

3. ลำเซบาย ต้นน้ำอยู่ในเขตอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร ไหลผ่านจังหวัดอำนาจเจริญในเขตอำเภอเมืองอำนาจเจริญ และอำเภอเสนางคนิคม อำเภอหัวตะพาน ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำมูล ที่ตำบลจระแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีความยาวประมาณ 200 กิโลเมตร

นอกจากที่กล่าวข้างต้นยังมีลำห้วยที่สำคัญ ได้แก่ ลำห้วยปลาแดก ไหลผ่านอำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอหัวตะพาน ลำห้วยโพธิ์ ลำห้วยกอก และลำห้วยสีโท อยู่ในเขตท้องที่อำเภอเมืองอำนาจเจริญ ลำห้วยพระเหลา ไหลผ่านอำเภอพนา และอำเภอปทุมราชวงศา ลำห้วยละเือง อยู่ในเขตท้องที่อำเภอเสนางคนิคม ลำห้วยทม และลำห้วยแก้วแมงดา อยู่ในเขตอำเภอชานุมาน ลำห้วยจันลันไหลผ่านอำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอลืออำนาจ

5.2 แหล่งน้ำในเขตชลประทาน

จังหวัดอำนาจเจริญ มีอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง จำนวน 4 อ่าง ฝ่ายลำเซบาย 1 แห่ง ความจุกักเก็บ 49,989 ลบม ความจุน้ำสูงสุด 60,132 ลบม. พื้นที่ชลประทาน 48,521 ไร่ พื้นที่รับประโยชน์ เป็นพื้นที่ศักยภาพในฤดูฝน 48,521 ไร่ พื้นที่ศักยภาพในฤดูแล้ง 9,100 ไร่

อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก 151 แห่ง ความจุ 31,5110 ลบ.ม. พื้นที่รับประโยชน์ 88,071 ไร่ โครงการแก้มลิง จำนวน 39 โครงการ พื้นที่รับประโยชน์ 40,580 ไร่ สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า 65 สถานีรวมพื้นที่รับประโยชน์ จำนวน 81,181 ไร่

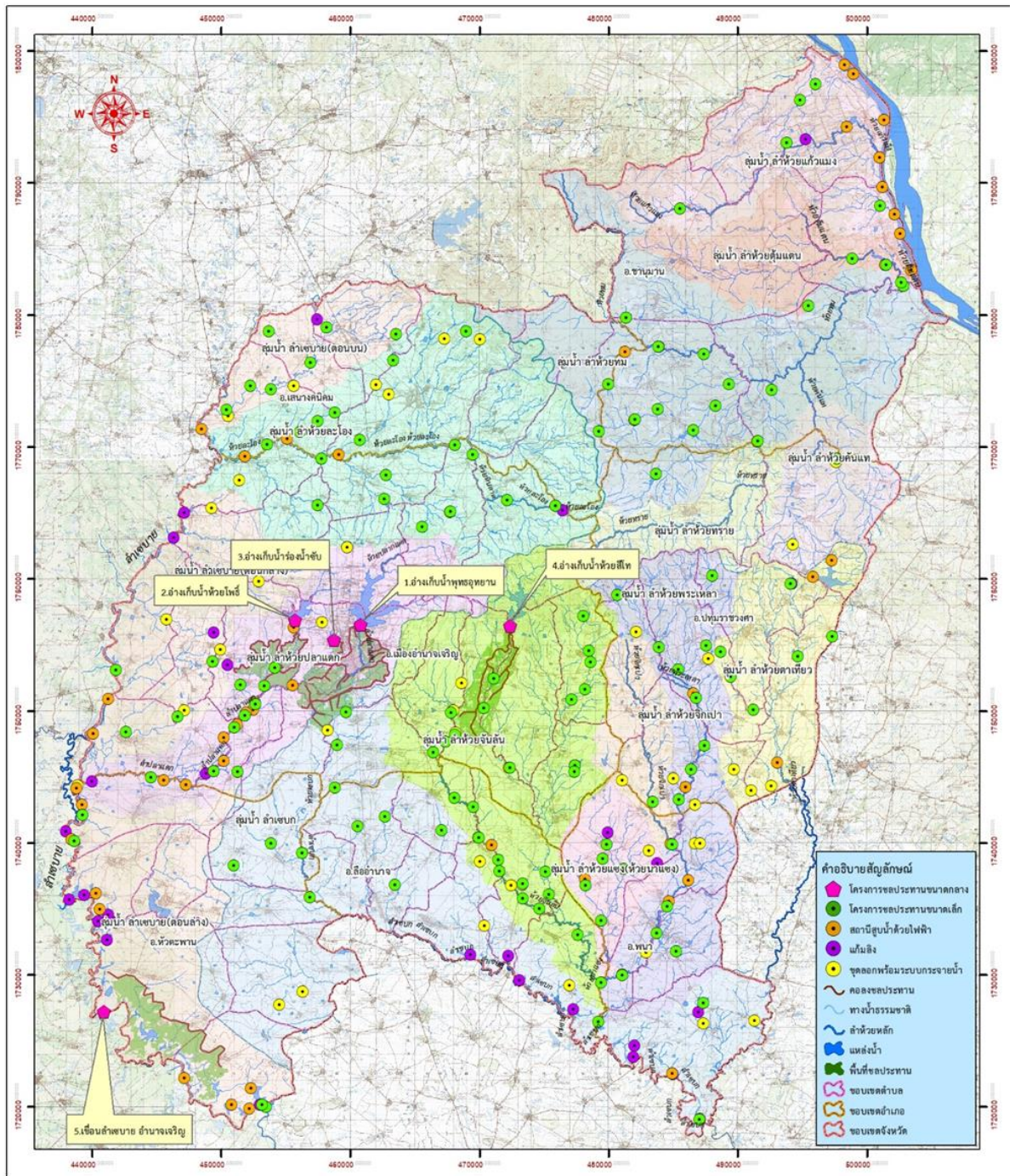
5.3 แหล่งน้ำอื่น

แหล่งน้ำในไร่นา ขนาด 1,260 ลบ.ม. สะสมปี 2550-2565 จำนวน 15,246 บ่อ แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีการจับสัตว์น้ำ 482 แห่ง จำนวนพื้นที่ 32,464 ไร่ บ่อบาดาลเพื่อการเกษตร จำนวนบ่อ 1,714 บ่อ ปริมาณน้ำ 76,764 ลบ.ม./วัน

ตารางที่ 1 ชลประทานขนาดเล็ก แก้มลิง สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า แหล่งน้ำในไร่นา แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีการจับสัตว์น้ำ

อำเภอ	โครงการชลประทานขนาดเล็ก ¹			โครงการป้องกันบรรเทาภัย จากน้ำ(แก้มลิง) ¹			สถานีสูบน้ำด้วย ไฟฟ้า ¹		แหล่งน้ำใน ไร่นา ²	ข้อมูลแหล่งน้ำ ธรรมชาติ ที่มีการจับ สัตว์น้ำ ³		บ่อบาดาลเพื่อ การเกษตร ⁴	
	จำนวน โครงการ	ความจุล้น (ลบ.ม.)	พื้นที่รับ ประโยชน์ (ไร่)	จำนวน โครงการ	ความจุ ล้น(ลบ.ม.)	พื้นที่รับ ประโยชน์ (ไร่)	จำนวน สถานี	พื้นที่ ขป. (ไร่)	บ่อขนาด	เนื้อที่	แหล่งน้ำ	จำนวน บ่อ	ปริมาณน้ำ (ลบ.ม./ วัน)
									1,260 ลบ.ม.				
									สะสม 50-65				
เมือง	43	10.4923	28,100	7	0.7784	5,020	18	24,599	5,438	12,639	143	663	29,767
ชานุมาน	27	5.7970	12,300	1	0.0515	300	16	17,780	958	4,086	38	85	4,086
ปทุมราชวงศา	26	4.1947	12,160	2	0.2270	950	6	8,162	1,627	1,655	87	391	17,774
พนา	22	3.4326	14,385	9	1.1094	6,270	7	9,400	1,835	2,232	51	199	7,825
เสนางคนิคม	21	2.9637	13,660	2	0.2350	950	3	4,100	2,014	860	40	196	9,216
หัวตะพาน	9	3.6057	3,906	9	2.1204	17,670	12	13,250	2,214	9,763	80	51	2,311
ลืออำนาจ	17	2.7112	8,660	9	1.7352	9,420	3	3,890	1,562	1,233	43	129	5,785
รวม	165	33.1972	93,171	39	6.2569	40,580	65	81,181	15,648	32,468	482	1,714	76,764

ที่มา: 1 โครงการชลประทานอำนาจเจริญ 2. สถานีพัฒนาที่ดินอำนาจเจริญ
3. สำนักงานประมงจังหวัดอำนาจเจริญ 4. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอำนาจเจริญ

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงพื้นที่ชลประทานโครงการชลประทานอำนาจเจริญ

6 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของจังหวัดอำนาจเจริญ ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ทำให้มีเมฆมาก ฝนตกชุกทั่วไป และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือทำให้อากาศหนาว เย็นและแห้งแล้ง มี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ฤดูฝนเริ่ม ตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ฝนตกชุกที่สุดในเดือนสิงหาคม และฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ เดือนพฤศจิกายนถึงประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ อากาศร้อนจัดในช่วงเดือน เมษายน อากาศหนาวจัด ในช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคม

ระหว่างปีพ.ศ. 2555 - 2565 จังหวัดอำนาจเจริญ มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,338.62 มิลลิเมตรต่อปี จำนวนวันฝนตก 130 วัน อุณหภูมิต่ำสุดโดยเฉลี่ย 20.86 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุด เฉลี่ย 34.13 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ สูงสุดเฉลี่ย 91 เปอร์เซ็นต์ และต่ำสุด 49 เปอร์เซ็นต์

ตารางที่ 2 ปริมาณน้ำฝน จำนวนวันฝนตก อุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์ ปี 2555 – 2565

ปี	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	วันที่ฝน ตก	อุณหภูมิ (C)		ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	
			สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด
2555	1,237.81	150	33.38	22.59	88	53
2556	1,381.21	154	32.79	22.12	88	54
2557	1,482.15	132	34.55	22.13	96	39
2558	1,105.74	132	33.83	22.23	97	35
2559	1,222.59	133	33.43	22.14	85	51
2560	1,583.90	135	31.99	21.90	86	51
2561	1,244.09	139	34.76	17.78	88	52
2562	1,573.63	121	35.80	19.80	88	52
2563	1,145.30	102	35.40	19.00	94	37
2564	1,341.40	121	35.40	18.90	99	45
2565	1,407.04	109	34.70	18.10	91	68
เฉลี่ย	1,338.62	130	34.13	20.86	91	49

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาอำนาจเจริญ

7. ภัยธรรมชาติ

จากข้อมูลการเกิดภัยธรรมชาติจังหวัดอำนาจเจริญปี 2555-2565 พบว่าเกษตรกรประสบกับปัญหาอุทกภัยเป็นส่วนใหญ่ โดยปี 2562 ประสบกับปัญหาอุทกภัยทั้งจังหวัด มีพื้นที่เสียหายมากรวมเป็นพื้นที่จำนวน 118,154.30 ไร่ และปี 2555 ประสบปัญหาภัยแล้งมากที่สุดถึง 175,885.25 ไร่ ปี 2558 และปี 2559 มีการประกาศภัยพิบัติแต่ไม่มีพื้นที่เสียหายสิ้นเชิง

ตารางที่ 3 ภัยธรรมชาติ จังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2555 -2565

ปี	อุทกภัย				ภัยแล้ง/ฝนทิ้งช่วง			
	หมู่บ้าน	ตำบล	จำนวนครัวเรือน	พื้นที่เสียหาย (ไร่)	หมู่บ้าน	ตำบล	จำนวนครัวเรือน	พื้นที่เสียหาย (ไร่)
2555	-	-	-	-	440	45	23,679	175,885.25
2556	-	-	-	-	4	1	304	123,039.00
2557	312	36	10,058	65,226	-	-	-	-
2558	-	-	-	-	-	-	-	-
2559	-	-	-	-	-	-	-	-
2560	252	55	14,106	68,134	-	-	-	-
2561	111	24	1,421	7,700.50	-	-	-	-
2562	607	56	15,890	118,154.30	-	-	-	-
2563	-	-	-	-	-	-	-	-
2564	157	25	4,055	43,845	-	-	-	-
2565	446	51	10,421	64,720	-	-	-	-

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ

สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอำนาจเจริญ

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

1 ข้อมูลด้านการผลิตกาแฟ

1.1 พันธุ์ที่ปลูก

กาแฟอาราบิก้า แหล่งปลูกที่เหมาะสมของกาแฟอาราบิก้า สภาพพื้นที่และสภาพภูมิอากาศ ควรเป็นพื้นที่ที่อยู่ในระดับเส้นรุ้ง 17 องศาเหนือขึ้นไป อยู่ในระดับความสูงจากน้ำทะเลตั้งแต่ 700 เมตรขึ้นไป มีความลาดเอียงไม่ควรเกิน 30 เปอร์เซ็นต์ อุณหภูมิที่เหมาะสมอยู่ในช่วง 15-25 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์มากกว่า 60 เปอร์เซ็นต์ ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีชั้นดินลึกไม่ต่ำกว่า 50 เซนติเมตร ความเป็นกรด-ด่าง 5.5-6.0 และระบายน้ำดี แหล่งน้ำควรมีปริมาณน้ำฝน ไม่ต่ำกว่า 1,500 มิลลิเมตรต่อปี และต้องมีการกระจายน้ำฝนอย่างน้อย 5-8 เดือน แหล่งน้ำอาศัยน้ำฝน แหล่งน้ำมีปริมาณเพียงพอในการให้น้ำได้ตลอดช่วงแล้ง

กาแฟโรบัสต้า แหล่งปลูกที่เหมาะสม เป็นที่ราบไม่มีน้ำท่วมขัง หรือมีความลาดเอียงไม่เกิน 35% มีความสูงไม่เกิน 700 เมตรจากระดับน้ำทะเลสภาพภูมิอากาศอยู่ในช่วง 20-30 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนไม่ควรน้อยกว่า 1,500 มิลลิเมตรต่อปี การกระจายของน้ำฝนมีความสม่ำเสมอไม่น้อยกว่า 7 เดือน ไม่ควรมีน้ำค้างแข็ง สภาพดินควรเป็นดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย หน้าดินลึกไม่น้อยกว่า 50 เซนติเมตร ความเป็นกรด ต่างอยู่ระหว่าง 5.5-6.0 แต่ไม่ควรต่ำกว่า 5 แหล่งน้ำอาศัยน้ำฝน ให้น้ำในช่วงหน้าแล้งโดยเฉพาะช่วงปีแรกที่ปลูก

จังหวัดอำนาจเจริญ เกษตรกรปลูกกาแฟ ทั้งสายพันธุ์ อาราบิก้า และโรบัสต้า จากข้อมูลความเหมาะสมในการปลูกกาแฟสายพันธุ์ โรบัสต้า อาราบิก้า เปรียบเทียบกับสภาพพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่าการปลูกกาแฟในจังหวัดอำนาจเจริญ สายพันธุ์โรบัสต้าจะมีความเหมาะสมมากกว่าสายพันธุ์อาราบิก้า

ตารางที่ 4 แสดงความเหมาะสมในการปลูกกาแฟสายพันธุ์ โรบัสต้า อาราบิก้า เปรียบเทียบกับสภาพพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ

ที่	รายการ	อาราบิก้า ¹	โรบัสต้า ²	อำนาจเจริญ ³
1	อุณหภูมิ	15-25	20-30	20-34
2	ความชื้น	มากกว่า 60	-	50-90
3	เส้นรุ้ง	17 องศาเหนือขึ้นไป	-	15-16 องศาเหนือ
4	ระดับความสูงจากน้ำทะเล	700 ม.ขึ้นไป	ไม่เกิน 700 ม.	187 เมตร
5	ปริมาณน้ำฝน	1,500 มม. ขึ้นไป	1,500 มม. ขึ้นไป	1,300 มม.
6	การกระจายน้ำฝน	อย่างน้อย 5-8	ไม่น้อยกว่า 7 เดือน	7-8 เดือน
7	ลักษณะดิน	มีชั้นดินลึกไม่ต่ำกว่า 50 ซม.	ดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย	ดินร่วน,ดินร่วนปนทราย
8	ความเป็น กรด -ด่าง	5.5-6.0	5.5-6.0 แต่ไม่ควรต่ำกว่า 5	4.5-6

ที่มา : 1,2 กรมวิชาการเกษตร 3. ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดอำนาจเจริญ

1.2 การปลูกกาแฟโรบัสตา

1. เตรียมพื้นที่ปลูก

- ปรับพื้นที่ให้เรียบ ขุดถอนรากไม้
- หากเป็นพื้นที่ลาดเอียงต้องเตรียมพื้นที่ปลูกลักษณะเป็นขั้นบันได และปลูกหญ้าแฝกป้องกันการพังทลายของดิน

- ระยะปลูก 3.0x3.0, 3.0x4.0 หรือ 3.5x3.5 เมตร ตามสภาพพื้นที่
- หลุมปลูกขนาด 50x50x50 หรือ 30x30x30 เซนติเมตร
- รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอก 3-5 กิโลกรัม หรือหินฟอสเฟต 200-300 กรัม
- ถ้าดินมี pH ต่ำกว่า 5 ควรใส่ปูนขาวรองก้นหลุม

2. การเตรียมกล้าปลูก

- กล้าปลูกต้องแข็งแรง มีความสูงประมาณ 30 เซนติเมตร
- มีใบจริง 5-7 คู่
- เป็นพันธุ์แนะนำหรือพันธุ์ที่เกษตรกรเสียบยอดจากต้นที่คัดเลือกไว้

3. การปลูก

- ปลูกในช่วงต้นฝน โดยปลูกเสมอปากหลุมปลูก
- ปักหลักไม้ผูกต้นกล้าป้องกันลมพัด ต้นกาแฟโยก
- ควรให้น้ำต่อเนื่องหลังจากปลูก 2-3 สัปดาห์หากไม่มีฝนตก
- ควรทำร่มเงาชั่วคราวให้ต้นกล้า กรณีปลูกกลางแจ้ง
- กรณีปลูกเป็นพืชเดี่ยว ปลูก 170 ต้น/ไร่ หากปลูกแซมมะพร้าว ทุเรียน ปลูกประมาณ 100 ต้น/ไร่

- กรณีปลูกร่วมทุเรียน ควรปรับระยะปลูกให้เหมาะสมเนื่องจากกระทบต่อการเก็บเกี่ยวผลผลิต ตัวอย่างการปลูกร่วมกับทุเรียน ระยะ 8x8 เมตร ควรปลูกห่างจากต้นทุเรียน 3 เมตร เนื่องจากต้นกาแฟมีทรงพุ่มขนาดใหญ่ จะเหลือพื้นที่ระหว่างแถวไม่สะดวกในการเก็บเกี่ยว การขนย้ายผลผลิต และดูแลรักษา ดังนั้นควรปลูกให้ห่างต้นทุเรียนมากขึ้น หรือลดจำนวนแถวปลูกลง

- กรณีปลูกแซมพืชอื่น ควรปลูกพืชให้ร่มเงาก่อนปลูกกาแฟ 6-12 เดือน เช่น สะตอ ใช้ระยะปลูก 15x15 เมตร, แค ใช้ระยะปลูก 12x12 เมตร, กระจิน ใช้ระยะปลูก 9x9 เมตร เป็นต้น

- การให้น้ำกาแฟส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ พื้นที่ปลูกกาแฟควรมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,200-1,500 มิลลิเมตรต่อปี เกษตรกรควรดูแลให้ดินชื้นสม่ำเสมอ โดยเฉพาะช่วงหลังปลูกใหม่ ๆ ตั้งแต่ช่วงที่ต้นกาแฟยังมีขนาดเล็กจนกระทั่งให้ผลผลิตใน 1 รอบการผลิต (คู่มือการจัดการการผลิตกาแฟโรบัสตา, 2559)

1.3 การปลูกกาแฟอาราบิก้า

1. เตรียมพื้นที่ปลูก

- ระยะห่างระหว่างต้น-แถว 2x2 เมตร หรือ 400 ต้นต่อไร่
- ขนาดหลุมปลูก ดินดี 30x30x30 เซนติเมตร ดินเลว 50x50x50 เซนติเมตร
- รองก้นหลุมด้วยหินฟอสเฟตหลุมละ 100-200 กรัม และปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยอินทรีย์

5 กิโลกรัมต่อหลุม

2. การเตรียมกล้าปลูก

- มีใบจริง 4-5 คู่ อายุไม่น้อยกว่า 8-12 เดือน
- ควรปลูกช่วงเดือน พฤษภาคม-กรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงต้นฤดูฝน

3. การปลูก

- หากปลูกที่ลาดชัน ควรวางแผนปลูกขวางความลาดชัน หรือปลูกบนขั้นบันไดที่ทำขึ้น เพื่อขวางความลาดชันของพื้นที่ เพื่อชะลอการพังทลายของหน้าดิน ความกว้างของขั้นบันไดควรกว้างเท่ากับความกว้างของทรงพุ่มเมื่อต้นกาแฟโตเต็มที่แล้ว

- การทำพื้นที่ปลูกเป็นขั้นบันไดนอกจากจะช่วยชะลอการพังทลายของหน้าดิน ยังช่วยให้การให้ปุ๋ย ปุ๋ย และน้ำมีประสิทธิภาพดีขึ้น และการปลูกพืชหมุนเวียนบนขั้นบันไดจะช่วยยึดหน้าดินไว้ด้วย

- กาแฟพันธุ์เชียงใหม่ 80 เป็นพันธุ์ที่ตอบสนองต่อแสงแดดและปุ๋ยสูงจึงไม่ควรปลูกกลางแจ้ง โดยเฉพาะพื้นที่ต่ำกว่า 1,000 เมตร ควรปลูกไม้บังร่มเงาก่อนการปลูกกาแฟอาราบิก้าจะช่วยให้การเจริญเติบโตได้ดี แนะนำให้ปลูกไต้หวันยืนต้น ได้แก่

1. ไม้บังร่มชั่วคราว ควรเป็นไม้โตเร็ว และเป็นพืชตระกูลถั่ว เช่น ทองหลวงไร้หนาม แคนฝรั่ง ซีเหล็กอเมริกัน ควรใช้ในระยะเวลาปลูก 4x6 หรือ 6x6 เมตร และปลูกหลายชนิดสลับกัน

2. ไม้บังร่มถาวร ควรเป็นไม้พุ่มใหญ่ ทรงพุ่มกว้างและให้ร่มเงาในระดับสูง เช่น ซิลเวอร์โอ๊ค พฤษภรณ์ ถ่อน กางหลวง ถั่วหูช้าง สะตอ เหยียง เป็นต้น ระยะเวลาปลูก 8x10 เมตร และควรปลูกหลายชนิดสลับกันกับไม้บังร่มชั่วคราว

- การให้น้ำ ส่วนใหญ่พื้นที่ปลูกกาแฟอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ พื้นที่ปลูกควรมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยอย่างน้อย 1,200-1,500 มิลลิเมตรต่อ ปี มีการกระจายน้ำฝนอย่างน้อย 5-8 เดือน ควรให้น้ำในช่วงฤดูแล้งอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง แต่ในกรณีพื้นที่ปลูกไม่มีแหล่งน้ำให้ใช้เศษวัชพืชหรือฟางข้าวคลุมบริเวณโคนต้นตั้งแต่หมดฤดูฝนโดยเฉพาะพื้นที่ปลูกกาแฟกลางแจ้ง (คู่มือการจัดการการผลิตกาแฟ อาราบิก้า, 2562)

1.4 ศัตรูพืชที่สำคัญ

โรคพืช

1. โรคราสนิม (Coffee leaf rust) เชื้อสาเหตุ: *Hemileia vastatrix* ใบอ่อนและใบแก่ ด้านบนจะมีสีเหลือง ส่วนด้านใต้ใบตรงจุดเดียวกันมักพบสปอร์ (แผล) สีส้มเมื่ออาการรุนแรงจุดนี้จะขยายไปทั่วทั้งใบทำให้ใบร่วงผลผลิตกาแฟลดลง

2. โรคแอนแทรกโนส (Anthracnose) เชื้อสาเหตุ: *Colletotrichum gloeosporioides*

- อาการบนใบ เรียกว่า “โรคใบไหม้สีน้ำตาล” (brownblight) จะเกิดจุดกลมสีน้ำตาลแล้วขยายใหญ่ขึ้น

- อาการบนผล เรียกว่า “โรคผลเน่า” (fruit rot) จะเห็นเป็นจุดกลมสีน้ำตาลเข้ม ด้านใดด้านหนึ่งของผลจุด

- อาการบนกิ่ง เรียกว่า “โรคกิ่งแห้ง” (die back) ปรากฏอาการไหม้บนกิ่งสีเขียว
ข้อและปล้องของต้นมีสีเหลืองซีด

3. โรคใบจุดตากบ (Brown eye spot) เชื้อสาเหตุ: *Cercospora* sp. จะเกิดจุดกลม
ขนาด 3-15 มิลลิเมตร ขอบสีน้ำตาลมีวงเหลืองล้อมรอบ กลางแผลมีสีเทาจนถึงสีขาวตรงกลางของแผล
อาจจะเห็นจุดเล็ก ๆ สีดำ กระจายอยู่ทั่วไป

4. โรคใบจุด (Pestalotiopsis leaf spot) เชื้อสาเหตุ: *Pestalotiopsis* sp. เป็นแผลสี
น้ำตาลขนาดใหญ่ขอบแผลสีน้ำตาลเข้มมีวงสีเหลืองล้อมรอบตรงกลางของแผลอาจจะเห็นจุดเล็กๆ สีดำ
กระจายอยู่ทั่วไป

1.5 แมลงศัตรู

1. มอดเจาะผลกาแฟ (Coffee berry borer; CBB) *Hypothenemus hampei* Ferrari
เป็นแมลงศัตรูที่สำคัญ สร้างความเสียหายให้กับผลผลิตกาแฟได้มากถึง 50% ผลกาแฟที่ถูกเจาะจะเป็น
ช่องทางให้เชื้อรา และเชื้อแบคทีเรียเข้าทำลายซ้ำ ผลร่วงเสียหายผลผลิตและคุณภาพของกาแฟลดลง

2. หนอนเจาะกิ่งกาแฟ/หนอนกาแฟสีแดง (Red coffee borer) *Zeuzera coffeae*
Nietner หนอนเจาะเข้าไปกินเนื้อเยื่อภายในกิ่งและลำต้น ทำให้กิ่งและลำต้นแห้งตาย ตัวเต็มวัยเป็นผีเสื้อ
กลางคืนปีกสีขาวมีจุดประทั่วทั้งปีก วางไข่บริเวณเปลือกของลำต้น

3. ตัวงหวดยาวกาแฟ (White coffee stem-borer) *Xylotrechus quadripes*
Cherrolat ตัวงหวดยาวกาแฟเป็นแมลงที่สำคัญและสร้างความเสียหายอย่างมาก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็น
กาแฟที่ปลูกในสภาพกลางแจ้ง

4. เพลี้ยหอยเขียว (Green coffee scale) *Coccus viridis* ทั้งตัวอ่อนและตัวเต็มวัยดูด
กินน้ำเลี้ยงบริเวณกิ่ง ก้าน และใบ ทำให้ใบร่วง ต้นกาแฟชะงักการเจริญเติบโตและทรุดโทรมลง หาก
ระบาดในระยะติดผลจะทำให้ผลอ่อนมีขนาดเล็กกลวง เมล็ดลีบและร่วง

5. เพลี้ยแป้งกาแฟ (Coffee mealybug) *Planococcus lilacinus* (Cockerell) ทั้งตัว
อ่อนและตัวเต็มวัยดูดกินน้ำเลี้ยงบริเวณยอดอ่อน กิ่ง ก้าน ใบ ทำให้ยอดแห้งงอผิดปกติ ต้นชะงักการ
เจริญเติบโตและทรุดโทรมลง มีการถ่ายน้ำหวาน (Honey dew) ขึ้นคลุมผิวใบ ทำให้พื้นที่สังเคราะห์แสง
ลดลง และเป็นแหล่งเพาะราด ๖. เพลี้ยอ่อนส้มสีด ๗ (Black citrus aphid) *Toxoptera aurantii*
(Boyer de Fonscolombe) ทั้งตัวอ่อนและตัวเต็มวัยดูดกินน้ำเลี้ยงบริเวณยอดอ่อนและใบอ่อน ทำให้
ยอดอ่อนและใบอ่อนชะงักการเจริญเติบโตและทรุดโทรมลง

1.6 วัชพืช

1. วัชพืชใบแคบ มีทั้งอายุปีเดียวและข้ามปี เช่น หญ้าคา หญ้าขจรจบ หญ้าตีนกา และ
หญ้าเห็บ เป็นต้น

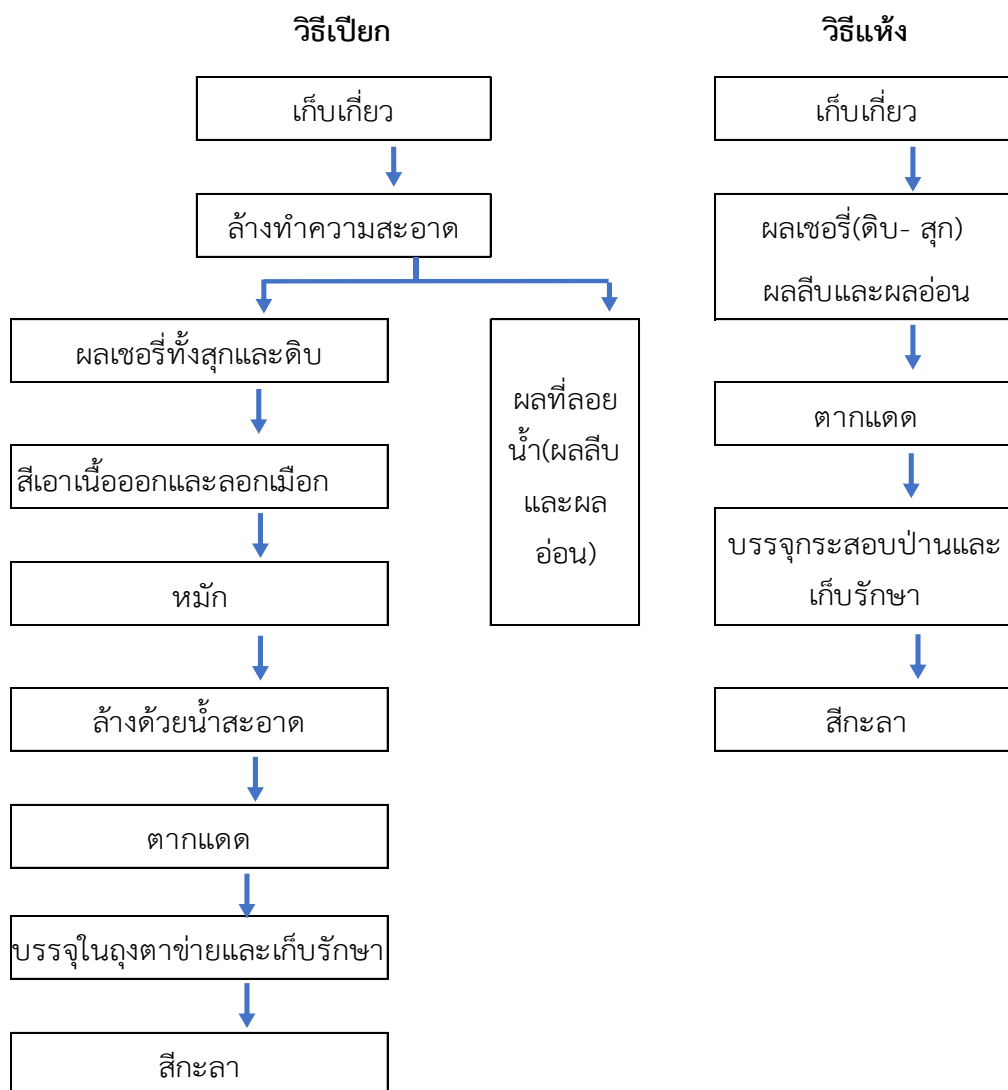
2. วัชพืชใบกว้าง มีทั้งอายุปีเดียวและข้ามปี เช่น สาบแร้ง สาบกา สาบเสือ กระจุมใบ
เล็ก และกระจุมใบใหญ่ เป็นต้น

1.7 การกำจัดวัชพืช

การกำจัดวัชพืชในสวนกาแฟมีความสำคัญในสวนกาแฟที่ปลูกใหม่มากกว่าสวนกาแฟที่มีอายุหลายปี เพราะสวนที่ปลูกใหม่แสงแดดส่องได้ทั่วถึง วัชพืชจึงเจริญงอกงามได้เต็มที่ การกำจัดวัชพืชสามารถทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับฤดูกาล สภาพของ วัชพืช สภาพภูมิประเทศ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการกำจัด การใช้แรงงาน หรือ การใช้เครื่องจักรตัดวัชพืชเหนือระดับผิวดิน วิธีนี้เหมาะสำหรับสภาพพื้นที่ ๆ ไม่สามารถ ใช้เครื่องจักรได้ สำหรับการใช้จอบถากหรือดาบวัชพืชในสวนกาแฟที่ปลูกบนที่ลาดเชิงเขาต้องระวังเป็นพิเศษ เพราะ การดาบหญ้าเป็นการถากเอาหน้าดินออกไปด้วย อาจมีส่วนทำให้เกิดการชะล้างหรือพังทลายของดินเพิ่มขึ้น

การปลูกพืชคลุมดินตระกูลถั่ว เพื่อ ลดปัญหาการแข่งขันของวัชพืชและช่วยรักษาความชื้น เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ ให้แก่ดิน

1.8 กระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการเตรียมเมล็ด กาแฟดิบทั้งวิธีแห้งและวิธีเปียกมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5 แสดงกระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการเตรียมเมล็ด กาแฟดิบทั้งวิธีแห้งและวิธี

1.9 การเก็บรักษาเมล็ดกาแฟ

ภาชนะบรรจุ ควรเก็บในกระสอบป่าน ที่สะอาด ใหม่ ปราศจากกลิ่นบรรจุให้เหลือพื้นที่ปากกระสอบข้างอย่าใส่จนเต็ม

โรงเก็บ ควรตั้งอยู่ในที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี อากาศไม่ร้อน ความชื้นสัมพัทธ์ในโรงเก็บไม่ควรเกิน 60 % ตั้งกระสอบที่บรรจุกาแฟบนพื้นที่ยกสูง 15 ซม. ห่างจากฝาผนัง และหลังคาประมาณ 50 และ 100 ซม.

ระยะเวลาในการเก็บรักษา คุณภาพเมล็ดกาแฟเปลี่ยนแปลงได้เร็วหรือช้าขึ้นกับอุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์ และระยะเวลาในการเก็บรักษาเป็นระยะ เวลานาน ความชื้นในเมล็ดกาแฟไม่ควรเกิน 13%

สุขลักษณะและความสะอาด

1. กำจัดพืชเพื่อไม่ให้แข่งขันกับกาแฟ หรือเป็นที่อยู่อาศัยและแพร่พันธุ์ของศัตรูกาแฟ
2. ควรเก็บเศษกิ่งแห้ง ที่ติดค้างอยู่บนต้นและหล่นอยู่บริเวณใต้ต้นพืชออกเผาทำลาย
3. ควรเก็บผลกาแฟให้หมด ไม่ให้ตกค้างอยู่บนต้นและพื้นดิน เพื่อขจัดแหล่งอาศัยของมอดกาแฟ

1.10 มาตรฐานของเมล็ดกาแฟ

ในการรับซื้อเมล็ดกาแฟของบางบริษัทต้องการเมล็ด กาแฟที่มีคุณภาพดีเท่านั้น ข้อบกพร่องที่พบในเมล็ดกาแฟเป็นสาเหตุให้ รสชาติของกาแฟเสียไป จึงทำให้ขายผลผลิตได้ราคาต่ำ ข้อบกพร่องนี้แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

ชนิดที่ 1 ข้อบกพร่องชนิดร้ายแรง เพราะทำให้ขายได้ในราคาต่ำได้แก่

สิ่งแปลกปลอม หมายถึง กรวด หิน โลหะต่าง ๆ ที่ปนมากับเมล็ดกาแฟ

เมล็ดดำ หมายถึง เมล็ดกาแฟที่ดำกว่าครึ่งหนึ่งของเมล็ด ซึ่งเกิดจากการเก็บผลกาแฟที่สุกไม่เต็มที่ หรือในช่วงการตาก ผลกาแฟ มีฝนตกกาแฟเปียกจึงเกิดการหมัก

กาแฟแห้ง หมายถึง ผลกาแฟที่สีเปลือกออกไม่ได้

ชนิดที่ 2 ข้อบกพร่องชนิดที่ยอมรับได้บ้าง ได้แก่

เมล็ดดำบางส่วน หมายถึง เมล็ดกาแฟที่มีเมล็ดดำน้อยกว่าครึ่งเมล็ด

เปลือกส่วนต่าง ๆ หมายถึง ชิ้นส่วนของเปลือกนอกและเปลือกในที่ติดมา

เมล็ดแตก หมายถึง ชิ้นส่วนของเมล็ดกาแฟที่แตกออกมีขนาดน้อยกว่า 3 ใน 4 ส่วนของเมล็ด

เมล็ดที่ถูกแมลงทำลาย หมายถึง เมล็ดกาแฟที่มีรอยเจาะ ตั้งแต่ 1 รอยขึ้นไป นอกจากข้อบกพร่องที่กล่าวมานี้การรับซื้ออาจคำนึงถึง ความชื้นในเมล็ด ถ้าเกิน 13% ราคาจะต่ำลง และถ้าพบว่ามีรสชาดในการชิม มีกลิ่นและรสชาดไม่ได้มาตรฐาน ก็จะไม่รับซื้อ

1.11 งานวิจัยของกรมวิชาการเกษตร

1) ด้านวิศวกรรมหลังการเก็บเกี่ยว

ชุดเครื่องมือกระบวนการแปรรูปสดกาแฟสำหรับกลุ่มเกษตรกรที่มีความสามารถในการทำงานประมาณ 1,000 กิโลกรัมผลสดต่อชั่วโมง ประกอบด้วยต้นแบบเครื่องมือที่ใช้

ในขั้นตอนการแปรรูปต่างๆ ได้แก่ ชุดลอยน้ำคัดแยกผลกาแฟพร้อมสกรูลำเลียง เครื่องลอกเปลือกกาแฟผลสด (ภาพที่ 6) ชุดตะแกรงคัดแยกเมล็ดกาแฟกะลา และเครื่องขัดล้างเมืออกกาแฟกะลา จากการทดสอบใช้เวลาในการอบแห้งประมาณ 16 - 20 ชั่วโมง ขึ้นกับสภาพอากาศและอุณหภูมิในการอบแห้ง

ภาพที่ 6 เครื่องลอกเปลือกกาแฟผลสด

2) ด้านการผลิตและการจัดการ

การวิจัยเทคโนโลยีการผลิตกาแฟเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต พัฒนาระบบการผลิตกาแฟแบบปลอดภัยจากโรคและแมลง เพื่อให้มีผลผลิตและคุณภาพ อย่างยั่งยืน รวมทั้งเพิ่มคุณภาพเมล็ดกาแฟในกระบวนการหลังการเก็บเกี่ยวของกาแฟเพื่อให้ได้คุณภาพดี ผลผลิตสูง ปลอดภัยจากสารพิษเป็นที่ยอมรับของอุตสาหกรรมและผู้บริโภคการวิจัยทดสอบพันธุ์และเทคโนโลยีการจัดการปุ๋ยและการตัดแต่งกาแฟโรบัสตาที่เหมาะสมในพื้นที่ ภาคใต้ตอนล่าง จากการทดสอบกาแฟโรบัสตา

พันธุ์ที่เหมาะสมข้อมูลการ เจริญเติบโตของต้นกาแฟ พบว่า กาแฟ โรบัสตาพันธุ์ชุมพร 2 จะมีค่าการเจริญเติบโตต่างๆ สูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ พันธุ์ชุมพร 84-4 พันธุ์ชุมพร 84-5 และพันธุ์พื้นเมืองควนโดน พันธุ์ชุมพร 2 มีจำนวนต้นที่เหลืออยู่มากที่สุดและมีค่าการเจริญเติบโตต่างๆ สูงที่สุด รองลงมาคือพันธุ์ชุมพร 84-4 พันธุ์พื้นเมืองควนโดนและพันธุ์ชุมพร 84-5ดังนั้น หากจะมีการแนะนำพันธุ์กาแฟโรบัสตาเพื่อปลูกอย่างน้อย 2 พันธุ์ การเลือกพันธุ์แนะนำพันธุ์ชุมพร 2 ของกรมวิชาการเกษตร เพื่อปลูกสลับแถวกับพันธุ์พื้นเมือง

3) ด้านการปรับปรุงพันธุ์

กรมวิชาการเกษตรได้ทำการพัฒนาพันธุ์กาแฟทั้งกาแฟอาราบิก้า และโรบัสตา ได้แก่

1. กาแฟอาราบิก้าพันธุ์เชียงใหม่ 80 (พันธุ์ CatimorCIFC7963-13-28)
2. กาแฟโรบัสตาพันธุ์ชุมพร 2 (พันธุ์ FRT 65)
3. กาแฟโรบัสตาพันธุ์ชุมพร 3 (พันธุ์ FRT 17)
4. กาแฟโรบัสตาพันธุ์ชุมพร 4 (พันธุ์ FRT 09)

5. กาแฟโรบัสตาพันธุ์ชุมพร 5 (พันธุ์ FRT 68)

2 สถานการณ์การผลิต

2.1 สถานการณ์การผลิตกาแฟในประเทศไทย

ในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา พื้นที่ให้ผลผลิตกาแฟลดลงจาก 270,000 ไร่ ในปี 2561 เหลือ 203,000 ไร่ ในปี 2565 ปริมาณผลผลิตลดลงจาก 24,687 ตัน ในปี 2561 เหลือ 18,689 ตัน ในปี 2565 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้นจาก 91 กิโลกรัมต่อไร่ในปี 2561 เป็น 107 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี 2562 และลดลงเป็น 92 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี 2565 และมีปริมาณผลผลิตกาแฟ 18,689 ตัน เป็นสัดส่วนของพันธุ์โรบัสต้าร้อยละ 51 และพันธุ์อาราบิก้าร้อยละ 49 (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 พื้นที่ ผลิต ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ กาแฟพันธุ์อาราบิก้า และพันธุ์โรบัสต้า ประเทศไทย ปี 2561-2566

รายการ	ปี					
	2561	2562	2563	2564	2565	2566 ^f
พื้นที่ยืนต้น (1,000 ไร่)						
อาราบิก้า	100	104	106	122	123	122
โรบัสต้า	198	173	152	147	119	85
รวม	298	277	258	269	242	207
พื้นที่ให้ผลผลิต (1,000ไร่)						
อาราบิก้า	85	90	94	99	100	101
โรบัสต้า	185	157	130	129	103	75
รวม	270	247	224	228	203	176
ผลผลิต (ตัน)						
อาราบิก้า	10,498	8,869	11,204	9,087	9,135	8,663
โรบัสต้า	14,189	17,545	11,277	12,688	9,554	6,834
รวม	24,687	26,414	22,481	21,775	18,689	15,497
ผลผลิต (ร้อยละ)						
อาราบิก้า	43	34	50	42	49	56
โรบัสต้า	57	66	50	58	51	44
ผลผลิตเฉลี่ย (กก/ไร่)						
อาราบิก้า	123	98	119	91	91	86
โรบัสต้า	77	112	87	98	93	91
เฉลี่ย	91	107	100	95	92	89

ที่มา : สถิติการเกษตรประเทศไทย 2565 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, f= ข้อมูลพยากรณ์

กาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของไทย แม้ว่าไม่ใช่พืชหลัก แต่สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร เป็นพืชที่ปลูกได้ในหลายพื้นที่ ทั้งในพื้นที่ราบและพื้นที่สูง แบ่งตามสภาพภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการการเจริญเติบโตของต้นกาแฟ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของผลผลิต

ปีเพาะปลูก 2565/66 มีการปลูกกาแฟในประเทศไทยรวมทั้งหมด 242,465 ไร่ ภาคเหนือพื้นที่ปลูกมากที่สุด และภาคตะวันออกเฉียงเหนือพื้นที่ปลูกลดน้อยสุด และในส่วนของจังหวัดอำนาจเจริญ มีการปลูกกาแฟเกือบทุกอำเภอ มีเพียงอำเภอสิรินธรอำนาจจากการสำรวจข้อมูลที่ไม่พบการปลูกกาแฟ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 พื้นที่ปลูก พื้นที่ให้ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ รายรายภาค และจังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2565/66

รายการ	กาแฟ			
	พื้นที่ปลูก ไร่	พื้นที่ให้ผลผลิต ไร่	ผลผลิต กก/ไร่	ผลผลิต ตัน
รวมทั้งประเทศ	242,465	202,812	92	18,689
ภาคเหนือ	130,884	105,441	92	9,661
ภาคใต้	96,743	86,139	92	7,932
ภาคกลาง	10,596	8,234	110	904
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4,242	2,998	64	192
จังหวัดอำนาจเจริญ/อำเภอ	234	55	83	5.06
1 เมือง	40	17	68	1.31
2 ชานุมาน	73	10	88	0.95
3 ปทุมราชวงศา	19	0	0	0.00
4 พนา	40	0	0	0.00
5 เสนางคนิคม	15	0	0	0.00
6 หัวตะพาน	47	28	100	2.80

ที่มา : 1 ข้อมูลรายภาค สถิติการเกษตรประเทศไทย 2565 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2 ข้อมูลจังหวัดจากการสำรวจ ปี 2566

2.2 สถานการณ์การผลิตในจังหวัดอำนาจเจริญ

จังหวัดอำนาจเจริญแม้ว่าจะไม่ได้เป็นแหล่งผลิตสำคัญของกาแฟ แต่มีบางพื้นที่ได้มีการปลูกกาแฟ ทั้งสายพันธุ์ อาราบิก้า และ โรบัสต้า การปลูกกาแฟของเกษตรกรเป็นการปลูกร่วมกับพืชชนิดอื่น เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ถั่วลิสง มะม่วง น้อยหน่า ขนุน มะพร้าว หมาก เพื่อลดความเสี่ยงผลผลิตของพืชหลัก เป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพ ยกเว้นรายได้จากการปลูกพืชเสริม และสร้างความมั่นคงให้กับเกษตรกร การปลูกกาแฟ มีกระจายทั่วทั้งจังหวัด แต่ส่วนใหญ่เกษตรกรไม่ได้แจ้งขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ในระบบทะเบียนเกษตรกร

จากการสำรวจมีการปลูกกาแฟครั้งแรก ในปี พ.ศ.2547 เริ่มให้ผลผลิตในปี พ.ศ. 2550 ซึ่งในขณะนั้นการปลูกกาแฟเกิดจากเกษตรกรไปทำสวนกาแฟที่ภาคใต้และนำพันธุ์โรบัสต้าเข้ามาปลูกในเขตอำเภอชานุมานทดลองปลูกครั้งแรก จำนวน 10 ไร่ แต่ได้รับความเสียหายจากไฟป่าปัจจุบันคงเหลือ จำนวน 2 ไร่ และพันธุ์อาราบิก้า นำเข้ามาปลูกในอำเภอหัวตะพาน จำนวน 10 ไร่ โดยปลูกกาแฟร่วมกับพืชอื่น เช่น ปาล์มน้ำมัน ถั่วลิสง มะม่วง ขนุน หมาก เพื่อลดความเสี่ยงจากการปลูกพืชเดี่ยว และเป็นการเพิ่มรายได้ช่องทาง

ต่อมาปี 2560 เกษตรกร ได้นำเมล็ดพันธุ์จากภาคเหนือทั้งอาราบิก้า และโรบัสต้า มาเพาะกล้าขยายพันธุ์เองอย่างละ 5,000 ต้น รวม 2 สายพันธุ์จำนวน 10,000 ต้น โดยปลูกร่วมกับพืชชนิดอื่นเช่น ทูเรียน ถั่วลิสง มะม่วง โรบัสต้าจำนวน 1 ไร่ (200 ต้น) และอาราบิก้าจำนวน 1 ไร่ (350 ต้น) ที่เหลือแจกจ่ายต้นกล้าให้กับเครือข่าย และขายต้นกล้าให้กับเกษตรกรผู้สนใจปลูกกาแฟ ซึ่งจากการสำรวจพบว่า เกษตรกรอำเภอเมือง อำเภอชานุมาน และอำเภอหัวตะพาน มีการเพาะเมล็ดกาแฟพันธุ์อาราบิก้า ขยายพันธุ์จำหน่ายในพื้นที่ใกล้เคียง ส่งผลให้การปลูกกาแฟในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญเพิ่มขึ้น ทั้งสายพันธุ์โรบัสต้า และอาราบิก้า โดยพันธุ์ที่เหมาะสมในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญตามลักษณะพื้นที่และสภาพภูมิอากาศ คือสายพันธุ์โรบัสต้า

ปี 2564 จังหวัดอำนาจเจริญได้ดำเนินโครงการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจผสมผสานในสวนยางพารา ส่งเสริมการปลูกกาแฟโรบัสต้าในสวนยาง เพื่อยกระดับรายได้จากการปลูกพืชทดแทนหรือปลูกพืชเสริม และสร้างความมั่นคงให้กับเกษตรกรในสวนยางพารา โดยสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นเจ้าภาพหลักในการบูรณาการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรอำนาจเจริญ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตกาแฟโรบัสต้าแบบครบวงจร และการยางแห่งประเทศไทยสาขาอำนาจเจริญ สำรวจพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย 5 อำเภอส่งเสริมปลูกกาแฟร่วมกับสวนยางพารา รวมพื้นที่ปลูกกาแฟ 60 ไร่

ปี 2566 จากการสำรวจการปลูกกาแฟในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญมีการปลูกกาแฟทั้งหมด 6 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอหัวตะพาน อำเภอพนา อำเภอเสนางคนิคม อำเภอปทุมราชวงศา และอำเภอชานุมาน การปลูกกาแฟเป็นการปลูกร่วมกับพืชชนิดอื่น มีพื้นที่ปลูกรวม 234 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกอาราบิก้า 71 ไร่ และโรบัสต้า 163 ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิตรวม 55 ไร่ เป็นพื้นที่ให้ผลผลิตอาราบิก้า 44 ไร่ และโรบัสต้า 11 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ยโดยรวม 83 กก./ไร่ เป็นผลผลิตเฉลี่ยอาราบิก้า 80 กก./ไร่ และโรบัสต้า 86 กก./ไร่ ผลผลิตรวม 5,060 กิโลกรัม เป็นผลผลิตเฉลี่ยอาราบิก้า 4,080 กก. และโรบัสต้า 980 กก. (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 จำนวนเกษตรกร พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต ผลผลิตเฉลี่ย กาแฟอาราบิก้า และโรบัสต้า
จังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2565/66

รายการ	อำเภอ						รวม
	เมือง	ชานุมาน	ปทุมราช วงศา	พนา	เสนางค นิคม	หัว ตะพาน	
เกษตรกรผู้ปลูก(ราย)							
อาราบิก้า	3	1	1	1	1	4	11
โรบัสต้า	12	24	7	26	7	3	79
รวม	15	25	8	27	8	7	90
พื้นที่ปลูก(ไร่)							
อาราบิก้า	16	4	1	8	1	41	71
โรบัสต้า	24	69	18	32	14	6	163
รวม	40	73	19	40	15	47	234
พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)							
อาราบิก้า	12	4	0	0	0	28	44
โรบัสต้า	5	6	0	0	0	0	11
รวม	17	10	0	0	0	28	55
ผลผลิต (กก.)							
อาราบิก้า	1,080	200	0	0	0	2,800	4,080
โรบัสต้า	230	750	0	0	0	0	980
รวม	1,310	950	0	0	0	2,800	5,060
ผลผลิตเฉลี่ย (กก/ไร่)							
อาราบิก้า	90	50	0	0	0	100	80
โรบัสต้า	46	125	0	0	0	0	86
เฉลี่ย	68	88	0	0	0	100	83

ที่มา : จากการสำรวจ

2.3 การเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟ

กาแฟจะให้ผลผลิตหลังการปลูกประมาณ 2-3 ปีและให้ผลผลิตเต็มที่เริ่มในปีที่ 5 ผลกาแฟจะสุกไม่พร้อมกันจะทยอยสุกประมาณเดือน กันยายน - เมษายน เกษตรกรแบ่งรอบการเก็บเกี่ยวเป็นรุ่นๆ พันธุ์โรบัสต้าจะสุกเร็วกว่าอาราบิก้า แบ่งการเก็บเกี่ยวโรบัสต้าเป็น 2 รุ่น อาราบิก้าแบ่งการเก็บเกี่ยวเป็น 4 รุ่น โดยเว้นระยะห่างประมาณ 20 วันต่อครั้ง

ตารางที่ 8 ปฏิทินการเก็บเกี่ยวผลผลิตกาแฟ

ชนิดสินค้า	ปี 2565								ปี 2566			
	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
กาแฟโรบัสต้า												
- การเก็บเกี่ยวครั้งที่ 1					←→							
- การเก็บเกี่ยวครั้งที่ 2							←→					
กาแฟอาราบิก้า												
- การเก็บเกี่ยวครั้งที่ 1					←→							
- การเก็บเกี่ยวครั้งที่ 2							←→					
- การเก็บเกี่ยวครั้งที่ 3									←→			
- การเก็บเกี่ยวครั้งที่ 4											←→	

3 ต้นทุน ผลตอบแทน

ข้อมูลต้นทุนการผลิตกาแฟ การสำรวจข้อมูลช่วงก่อนให้ผลผลิต เกษตรกรไม่ได้บันทึกข้อมูลไว้ ในช่วงสำรวจได้สอบถามข้อมูลปัจจุบัน ทั้งช่วงปีปลูก ปีก่อนให้ผลผลิต และช่วงปีที่ให้ผลผลิต แล้วนำข้อมูลช่วงก่อนให้ผลผลิตนำมาคำนวณคิดลดค่าใช้จ่ายก่อน และคำนวณค่าใช้จ่ายต้นทุนช่วงให้ผลผลิต คิดผลตอบแทนปีที่เริ่มให้ผลผลิต ซึ่งระยะคืนทุนเริ่มในปีที่ 5 ซึ่งการปลูกทั้ง 2 สายพันธุ์มีผลตอบแทนที่ใกล้เคียงกันในปีที่ 5 โดยโรบัสต้าให้ผลตอบแทนดีกว่าอาราบิก้า (ตารางที่ 9)

ทั้งนี้ ต้นทุนการผลิตกาแฟ อาราบิก้า โรบัสต้า มีความแตกต่างคือ ค่าพันธุ์ และค่าเก็บเกี่ยว โดยทั้ง 2 สายพันธุ์ การปลูกอาราบิก้าจะมีต้นทุนสูงกว่า เนื่องจากการปลูกต่อไร่ มีการใช้ต้นกล้าจำนวนมากกว่า และระยะเวลาการเก็บเกี่ยวอาราบิก้ามีระยะเวลานานกว่า และการเก็บยุ่งยากกว่า โรบัสต้า ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการเก็บเกี่ยวมากกว่า และต้นทุนปุ๋ยเคมีมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี เนื่องจากปุ๋ยมีราคาสูงขึ้น (ตารางที่ 10-11)

ตารางที่ 9 การผลิต ต้นทุน ผลตอบแทน ระยะคืนทุน

รายการ	โรบัสต้า	อาราบิก้า
ข้อมูลการผลิต		
จำนวนเกษตรกร (ราย)	79	11
พื้นที่ปลูก (ไร่)	163	71
พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	11	44
ผลผลิต(ตัน)	0.98	5.06
ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	86	80
ต้นทุน/ผลตอบแทน(บาท/ไร่) ปี 2565/66		
ต้นทุน (บาท/ไร่)	2,100	3,000
ต้นทุน (บาท/กก.)	24.42	37.50
ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กก.)	75	150
ผลตอบแทนสุทธิ (บาท/ไร่)	4,350	9,000
ระยะการคืนทุน		
ต้นทุนที่ยังไม่ให้ผลผลิตปีที่ 1-3 (บาท/ไร่)	8,400	12,500
ผลตอบแทนสุทธิ ปีที่ 4 (ปีแรกเริ่มให้ผลผลิต)	-4,050	-3,500
ผลตอบแทนสุทธิ ปีที่ 5 (ประมาณการผลผลิต,ราคาของปีที่ 4)	300	5,500

ที่มา:จากการสำรวจ

ตารางที่ 10 ต้นทุนกาแฟโรบัสต้า จังหวัดอำนาจเจริญ

รายการ	ก่อนให้ผลผลิต		ให้ผลผลิต
	ปีที่ 1	ปีที่ 2-3	ปีที่ 4 ขึ้นไป
1. ค่าวัสดุ	5,500	1,300	1,600
1.1 พันธุ์	4,000		
1.2 ปุ๋ยเคมี	800	900	1,000
1.3 ปุ๋ยคอก/ปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพ	200	200	300
1.3 สารปรับปรุงดิน (ไดโรไมต์)	300		
1.4 ค่ายากำจัดศัตรูพืชและวัชพืช	100	100	100
1.5 ไฟฟ้า น้ำมัน วัสดุอุปกรณ์	100	100	200
2. ค่าแรงงาน	1,400	200	500
2.1 การเตรียมดิน	1,000		
2.2 การปลูก	300		
2.3 การดูแลรักษา (ใส่ปุ๋ย ตัดแต่งกิ่ง)	100	200	300
2.4 การเก็บเกี่ยว (ผลสด)			100
2.5 หลังเก็บเกี่ยว (ตาก สี)			100
ต้นทุน บาทต่อไร่	6,900	1,500	2,100
ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่(กก./ไร่)เมล็ดกาแฟสด			86
ราคา(บาท/กก.) เมล็ดกาแฟสด			75
รวมรายได้			6,450
ผลตอบแทน (บาท/ไร่)			4,350
รวมต้นทุนก่อนให้ผลผลิต ปีที่ 1-3	8,400		

หมายเหตุ : ต้นทุนและผลตอบแทนคำนวณจากการสำรวจเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ปลูกร่วมกับพืชชนิดอื่น และต้นทุนปีที่ 4 เป็นข้อมูลปีที่สำรวจปี 2565/66

ตารางที่ 11 ต้นทุนกาแฟอาราบิก้า จังหวัดอำนาจเจริญ

รายการ	ก่อนให้ผลผลิต		ให้ผลผลิต
	ปีที่ 1	ปีที่ 2-3	ปีที่ 4 ขึ้นไป
1. ค่าวัสดุ	8,700	1,600	2,100
1.1 พันธุ์	7,000		
1.2 ปุ๋ยเคมี	800	1,000	1,200
1.3 ปุ๋ยคอก/ปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพ	400	400	600
1.3 สารปรับปรุงดิน (ไดโรไมต์)	300		
1.4 ค่ายากำจัดศัตรูพืชและวัชพืช	100	100	100
1.5 ไฟฟ้า น้ำมัน วัสดุอุปกรณ์	100	100	200
2. ค่าแรงงาน	1,900	300	900
2.1 การเตรียมดิน	1,000		
2.2 การปลูก	600		
2.3 การดูแลรักษา (ใส่ปุ๋ย ตัดแต่งกิ่ง)	300	300	400
2.4 การเก็บเกี่ยว (ผลสด)			300
2.5 หลังเก็บเกี่ยว (ตาก สี)			200
ต้นทุน บาทต่อไร่	10,600	1,900	3,000
ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่(กก./ไร่) เมล็ดกาแฟสด			80
ราคา(บาท/กก.) เมล็ดกาแฟสด			150
รวมรายได้			12,000
ผลตอบแทน (บาท/ไร่)			9,000
รวมต้นทุนก่อนให้ผลผลิต ปีที่ 1-3	12,500		

หมายเหตุ : ต้นทุนและผลตอบแทนคำนวณจากการสำรวจเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ปลูกร่วมกับพืชชนิดอื่น และต้นทุนปีที่ 4 เป็นข้อมูลปีที่สำรวจปี 2565/66

4 ข้อมูลด้านการตลาดกาแฟ

4.1 สถานการณ์การตลาด

4.1.1 สถานการณ์การตลาดในประเทศไทย

ในช่วงที่ผ่านมาตลาดกาแฟมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จากกระแสความต้องการบริโภคกาแฟที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีรสชาติดีและมีสารคาเฟอีนที่มีฤทธิ์กระตุ้นหัวใจ กระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง สามารถช่วยขจัดความง่วงซึมและอ่อนล้าทำให้ร่างกายสดชื่น พร้อมสำหรับการทำกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้การส่งออกลดลง และความต้องการใช้ของโรงงานแปรรูปเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องมีการนำเข้าเมล็ดกาแฟจากต่างประเทศ ซึ่งการนำเข้าส่วนใหญ่เป็นกาแฟโรบัส (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ปริมาณ การนำเข้า ส่งออก เมล็ดกาแฟ กาแฟสำเร็จรูป และความต้องการใช้เมล็ดกาแฟของโรงงานแปรรูป ปี 2561-2566

ปี	การส่งออก(ตัน)		การนำเข้า(ตัน)		ความต้องการใช้เมล็ดกาแฟของโรงงานแปรรูปในประเทศ(ตัน)
	เมล็ดกาแฟ	กาแฟสำเร็จรูป**	เมล็ดกาแฟ	กาแฟสำเร็จรูป**	
2561	699	10,270	65,597	18,742	91,991
2562	602	7,441	49,365	18,753	81,582
2563	467	9,301	64,467	23,647	95,469
2564	606	7,450	60,650	24,674	89,889
2565	609	7,487	60,953	24,797	91,689
อัตราเพิ่มร้อยละ	-2.65	-6.11	0.59	8.70	0.91
2566*	612	7,524	61,258	24,921	93,010

ที่มา : สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

หมายเหตุ : * ปี 2566 ประมาณการ, ** แปลงหน่วยเป็นสารกาแฟ

4.1.2 สถานการณ์การตลาดในจังหวัดอำนาจเจริญ

1) โครงสร้างตลาด

1. เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟแปรรูปขายผลผลิตตรง โดยการสีกาแฟ และคั่วส่งร้านค้ากาแฟในท้องถิ่น และผู้สนใจทั่วไป
2. กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดรวมกลุ่มสร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการเปลี่ยนแปลงการตลาด รวบรวมนำผลผลิตเมล็ดกาแฟ ส่งพ่อค้าท้องถิ่นรายย่อย พ่อค้าท้องถิ่นรายใหญ่ และคั่วส่งตามความต้องการของลูกค้าทั่วไป
3. พ่อค้าท้องถิ่นรายย่อย รับซื้อเมล็ดกาแฟจากเกษตรกร ส่งออกต่างจังหวัด
4. พ่อค้าท้องถิ่นรายใหญ่ รับซื้อผลผลิตเพื่อแปรรูป โดยรับซื้อผลผลิตเมล็ดกาแฟจากเกษตรกรทั่วไป และกลุ่มเกษตรกร เพื่อนำเข้าโรงคั่ว ซึ่งการรับซื้อเมล็ดกาแฟจะพิจารณาจากระดับความชื้นและสิ่งเจือปนนำมาคัดเกรดเพื่อแยกตลาด โดยกาแฟคุณภาพแปรรูปส่งตลาดพรีเมียม และคละเกรดนำมาแปรรูปส่งตามร้านค้ากาแฟทั่วไป

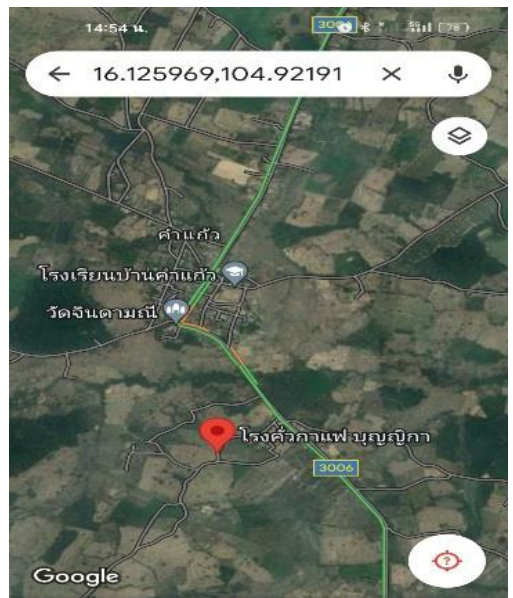
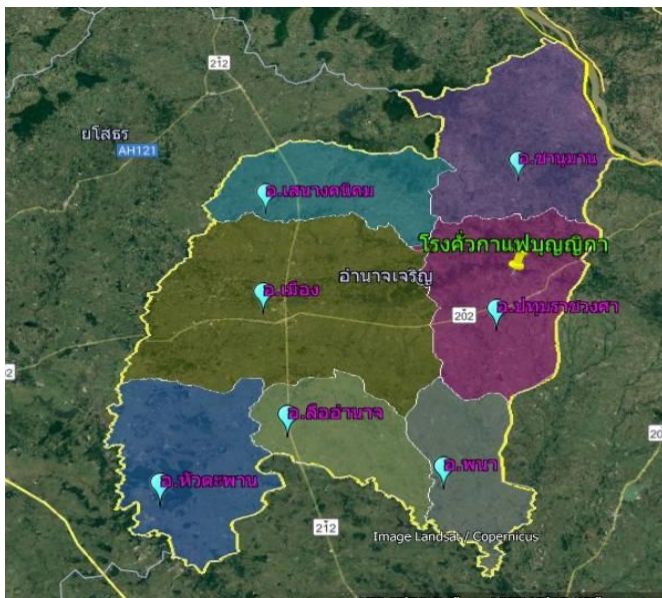
2) ที่ตั้งแหล่งรับซื้อในจังหวัดอำนาจเจริญ รับซื้อเมล็ดกาแฟ และโรงคั่วกาแฟ

บุญญาภิบาล เลขที่ 49 หมู่ 6 บ้านทิวผล ตำบล นาหว้า

อ.ปทุมราชวงศา จังหวัดอำนาจเจริญ โทร 082 661 9622

ละติจูด 16.125969

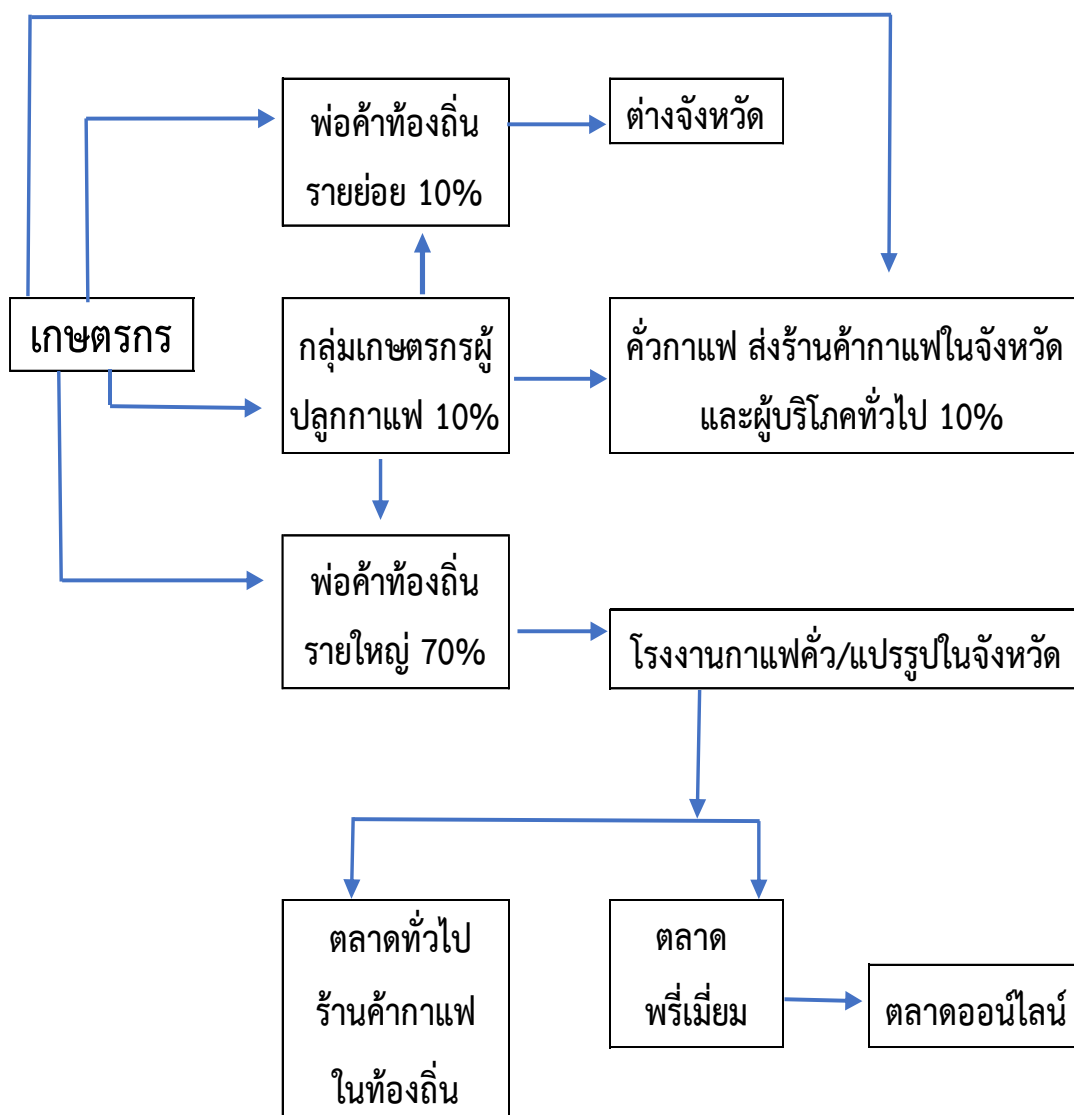
ลองจิจูด 104.92191

ภาพที่ 7 แผนที่ตั้งจุดรับซื้อกาแฟ และโรงคั่วกาแฟ

3) วิธีตลาดกาแฟจังหวัดอำนาจเจริญ

ภาพที่ 8 วิธีตลาดกาแฟอำนาจเจริญ

4) การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการกาแฟ ด้านปริมาณผลผลิต มีพ่อค้ารายใหญ่ในจังหวัดอำนาจเจริญ รับซื้อผลผลิตได้ตลอดฤดูกาล คือร้านบุญญาภิบาล โดยรับซื้อทั้งเมล็ดกาแฟ นำเข้าโรงคั่วแปรรูปส่ง กาแฟคุณภาพคัดเกรดส่งลูกค้าตลาดพรีเมียม และคละเกรดส่งตามร้านค้กาแฟทั่วไปในท้องถิ่น โดยส่วนหนึ่งเพื่อนำเป็นวัตถุดิบของร้านค้กาแฟบุญญาภิบาล ที่มีการเปิดร้านกาแฟ ทั้งในจังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจุดกระจายสินค้าของร้านบุญญาภิบาล

เมื่อพิจารณาผลผลิตในจังหวัดแล้วพบว่า มีปริมาณผลผลิตกาแฟในจังหวัดเพียง 5 ตัน และมีการนำเข้าจากจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานีจำนวน 140 ตัน ในขณะที่ปริมาณความต้องการใช้เมล็ดกาแฟเข้าโรงคั่วและแปรรูปของผู้ประกอบการในจังหวัด 120 ตัน และบริโภคในจังหวัด 40 ตัน เกิดส่วนขาดที่ปริมาณเมล็ดกาแฟไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ของผู้ประกอบในจังหวัด -15 ตัน เพื่อนำมาแปรรูปเป็นกาแฟคั่วบด และกาแฟทรีอินวันของผู้ประกอบการในจังหวัด (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 การบริหารจัดการสินค้ากาแฟ ปี 2564/65 จังหวัดอำนาจเจริญ

รายการ	จำนวนผลผลิต(ตัน)
1 ผลผลิต (Supply)	145
1.1 ผลผลิตกาแฟของจังหวัด	5
1.2 นำเข้า/ซื้อจากจังหวัดอื่น(อุบล อุดร หนองบัวลำภู)	140
2 ความต้องการใช้(Demand)	160
2.1 บุญญาภิบาล	120
2.2 บริโภคในจังหวัด	40
3 ผลผลิตส่วนเกิน/ ส่วนขาด* (เมล็ดกาแฟ) (3=1-2)	-15

หมายเหตุ: * ผลผลิตส่วนเกิน/ส่วนขาด คำนวณจาก (1) ผลผลิต - (2) ความต้องการใช้
 - หากค่าเป็น + หมายถึง ผลผลิตมีมากกว่าความต้องการ (supply > demand) ดังนั้นจังหวัดต้องเตรียมมาตรการบริหารจัดการ
 - หากค่าเป็น - หมายถึง ผลผลิตมีน้อยกว่าความต้องการ (supply < demand)

** กาแฟผลผลิตออกช่วง เดือน กย.-ก.พ.

5) ราคา

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาราคาเมล็ดกาแฟ ที่เกษตรกรขายได้ในจังหวัดอำนาจเจริญ โดยรวมได้ราคาสูงกว่าราคาเฉลี่ยทั้งประเทศ และปี 2565/66 ราคาที่ผู้ประกอบการรับซื้อราคาเมล็ดกาแฟโรบัสต้า ราคา 75 บาทต่อกิโลกรัม และราคาเมล็ดกาแฟอาราบิก้า ราคา 150 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 ราคาเมล็ดกาแฟดิบ

ปี	ราคาที่เกษตรกรขายได้ ¹		ราคาที่เกษตรกรขายได้ในจังหวัด ²	
	โรบัสต้า	อาราบิก้า	โรบัสต้า	อาราบิก้า
2560/61	69.74	126.93	65	120
2561/62	67.47	106.48	65	120
2562/63	66.98	114.41	66	130
2563/64	66.63	142.30	67	130
2564/65	74.3	147.84	70	150
2565/66*	75.79	152.28	75	150

หมายเหตุ : * ประเมินการ

ที่มา : 1. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ราคาเฉลี่ยทั้งประเทศ

2. บัญญา ฟาร์ม

6) ผู้ผลิตและผลิตภัณฑ์กาแฟแบรนด์ของจังหวัดอำนาจเจริญ

บุญญา ฟาร์ม ผู้แปรรูปผลผลิตกาแฟภายใต้แบรนด์ โบโลเวน คอฟฟี่ ได้นำผลผลิตเมล็ดกาแฟภายในจังหวัดอำนาจเจริญ อาราบิก้าผสมกับโรบัสต้า คัดสรรคุณภาพแล้วมาแปรรูปกาแฟในอัตราส่วนที่เป็นรสชาติเข้มข้นนุ่มละมุน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีความหอมฟุ้งสะกดใจอกกาแฟ เป็นผลิตภัณฑ์ของจังหวัดอำนาจเจริญภายใต้แบรนด์ โบโลเวน อีสานคอฟฟี่

ภาพที่ 9 แสดงบรรจุภัณฑ์กาแฟอำนาจเจริญ แบรนด์ โบโลเวน อีสานคอฟฟี่

7) การทดสอบกลิ่นกาแฟจังหวัดอำนาจเจริญ ด้วยเครื่องจุ่มอิเล็กทรอนิกส์

เครื่องจุ่มอิเล็กทรอนิกส์ MUI-Nose นวัตกรรมตรวจวิเคราะห์กลิ่นดิจิทัล กระบวนการ “รับรู้ จำแนก และจดจำกลิ่น” ของมนุษย์ โดยมียื่นที่แสดงออกในรูปของโปรตีนหน่วยรับกลิ่น ทำให้เราจดจำกลิ่นได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งเครื่องจุ่มอิเล็กทรอนิกส์ฝีมือคนไทยใช้หลักการทำงานของ เซนเซอร์ตรวจวัดก๊าซหลายชนิดที่ทำงานร่วมกัน โดยทำหน้าที่ตรวจรับกลิ่นเหมือนจมูกมนุษย์ รวบรวม และแปลงสัญญาณไฟฟ้าจากเซนเซอร์ เป็นสัญญาณดิจิทัลไปประมวลผลเพื่อจำแนกรูปแบบกลิ่น โดยมีซอฟต์แวร์ทำหน้าที่แยกแยะและจำแนกกลิ่น ที่สามารถแสดงผลในรูปแบบกราฟสำหรับการวิเคราะห์ได้

เครื่องจุ่มอิเล็กทรอนิกส์ สามารถให้บริการในอุตสาหกรรมอาหาร และ เครื่องดื่มได้อย่างครอบคลุม ได้แก่ การบริการด้านตรวจวัดกลิ่นวัตถุดิบ การควบคุมคุณภาพ และการวิจัย และพัฒนา ในอุตสาหกรรมอาหารทะเลแช่แข็ง เนื้อสัตว์แช่แข็ง ข้าว และผลิตภัณฑ์จากพืช อาหาร กระป๋อง น้ำมันพืช น้ำอัดลม เป็นต้น ตัวอย่างการตรวจวัดกลิ่น ในกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมอาหาร เช่น การตรวจวัดกลิ่นโคลนในปลา การตรวจกลิ่นหาข้าวหอมมะลิแท้ การตรวจสอบการคั่วเมล็ดกาแฟ การตรวจสอบกลิ่นใบชาจากแหล่งผลิตแท้

ในส่วนของกาแฟจังหวัดอำนาจเจริญ ได้ขอความอนุเคราะห์ทดสอบกลิ่นกาแฟ ด้วยเครื่องจุ่มอิเล็กทรอนิกส์ จากมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตอำนาจเจริญ โดยได้นำเมล็ดกาแฟ ซึ่งเป็นผลผลิตในจังหวัดนำมาทดสอบด้วยเครื่องจุ่มอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ได้นำเมล็ดกาแฟโรบัสต้าและอาราบิก้า จากที่ราบสูงโบลาวเวน ประเทศลาว ที่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งปลูกกาแฟระดับโลก นำมาผสมเป็นสูตรเฉพาะที่ได้รับการตอบรับจากกลุ่มลูกค้า มีปริมาณการซื้อจากลูกค้ามากที่สุด มาเป็นตัวเปรียบเทียบกับกาแฟอำนาจเจริญ ผลทดสอบกลิ่นกาแฟ มีค่าใกล้เคียงกับกาแฟที่มีแหล่งกำเนิดจากที่ราบสูงโบลาวเวน (ตารางที่ 15)

ภาพที่ 10 แสดงเครื่องจุ่มอิเล็กทรอนิกส์ทดสอบกลิ่นกาแฟ

ตารางที่ 15 ผลการทดสอบกลิ่นกาแฟอำนาจเจริญเปรียบเทียบกับเมล็ดกาแฟโรบัสต้าผสมอาราบิก้า จากที่ราบสูงโบลาวเลน ประเทศลาว

รายการ	เมล็ด			แบบบด			แบบชง		
	sensor 3	sensor 7	sensor 8	sensor 3	sensor 7	sensor 8	sensor 3	sensor 7	sensor 8
Bolaven	1.978	0.547	1.302	1.313	0.354	0.600	1.277	0.194	5.510
MAR-Am	1.823	0.607	1.450	1.848	0.440	0.733	1.579	0.342	3.622
A100-Am	2.067	0.576	1.326	1.626	0.704	0.519	1.596	0.471	3.273

หมายเหตุ :

Bolaven Beginning Sunshine เมล็ดกาแฟโรบัสต้าผสมอาราบิก้า จากที่ราบสูงโบลาวเลน ประเทศลาว ที่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งปลูกกาแฟระดับโลก

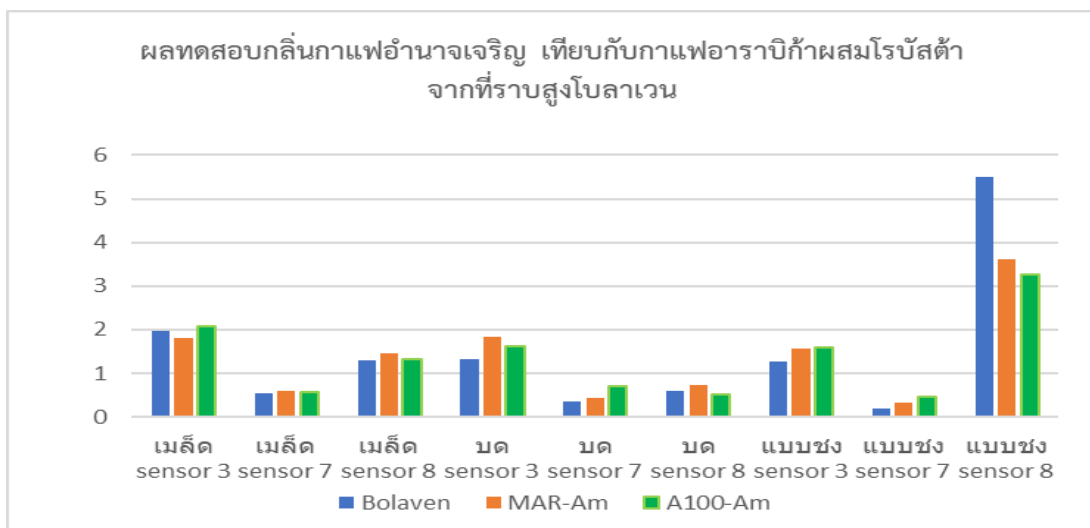
MAR-Am โบลาวเลนอีสานคอฟฟี่ (ผลผลิตอาราบิก้าผสมโรบัสต้า จังหวัดอำนาจเจริญ)

A100-Am อาราบิก้า 100 % จังหวัดอำนาจเจริญ

sensor 3 TGS 823 วัดสารระเหยอินทรีย์(ค่าสูงยิ่งดี)

sensor 7 TGS 2620 วัดกลิ่นหอมระเหย (วัดมีเทน อีเทน ยิ่งค่าน้อยยิ่งดี)

sensor 8 TGS 2444 วัดแอมโมเนีย ทดสอบความฉุน ยิ่งฉุนมาก(ค่าสูง)เหมาะสำหรับกาแฟสด ใส่นมยิ่งหอม

ภาพที่ 11 แผนภูมิผลทดสอบกลิ่นกาแฟอำนาจเจริญ เทียบกับกาแฟอาราบิก้าผสมโรบัสต้า จากที่ราบสูงโบลาวเลน แบบเมล็ด บด ชง

8) การรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอำนาจเจริญ

เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟมีการรวมกลุ่ม 6 กลุ่ม โดยเป็นกลุ่มให้ผลผลิตแล้ว 3 กลุ่ม และมีกลุ่มยังไม่ให้ผลผลิตอยู่ระหว่างการจัดตั้งกลุ่ม 3 กลุ่ม ซึ่งมีทั้งเกษตรกร ที่จังหวัดอำนาจเจริญ ได้ดำเนินโครงการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจผสมผสานในสวนยางพารา ส่งเสริมการปลูกกาแฟโรบัสต้า ในสวนยาง(ปี 2564) และผู้ประกอบการเข้าไปส่งเสริมการปลูกกาแฟ (ตารางที่ 16-17)

ตารางที่ 16 กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ จังหวัดอำนาจเจริญ

ที่	ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่			
		เลขที่	หมู่	ตำบล	อำเภอ
1	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ อ.เมือง	111	2	น้ำปลีก	เมือง
2	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ อ.หัวตะพาน	79	2	หัวตะพาน	หัวตะพาน
3	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านคำแก้ว เมืองเก่า	73	1	คำเขื่อนแก้ว	ชานฆาน
4	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟบ้านหินชัน	86	4	โคกสาร	ชานฆาน
5	กลุ่มวิสาหกิจผู้ปลูกกาแฟบ้านปากอ่	81	2	ปากอ่	ชานฆาน
6	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ อ.ปทุมราชวงศา	49	6	นาหว้า	ปทุมราชวงศา

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : กลุ่มวิสาหกิจ อยู่ระหว่างการดำเนินขอจัดตั้งกลุ่ม

ตารางที่ 17 รายชื่อผู้ประสานกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ จังหวัดอำนาจเจริญ

ที่	ชื่อกลุ่ม	ผู้ประสาน		ผลผลิต ของ กลุ่ม
		ชื่อ	โทร	
1	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ อ.เมือง	ปัญญา กันหาวงค์	085 479 0423	มี
2	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ อ.หัวตะพาน	หนุจร บัวหลา	082 540 3819	มี
3	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านคำแก้ว เมืองเก่า	ดวงมาลา อุณวงค์	090 949 6066	มี
4	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกาแฟบ้านหินชัน	อารีรัตน์ โพธิ์เมือง	061 126 5064	ไม่มี
5	กลุ่มวิสาหกิจผู้ปลูกกาแฟบ้านปากอ่	อลงกต ไพโรจน์	064 430 4052	ไม่มี
6	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ อ.ปทุมราชวงศา	อาทิตย์ โสมน้อย	082 661 9622	มี

ที่มา : จากการสำรวจ

วิเคราะห์ SWOT กาแฟจังหวัดอำนาจเจริญ

จุดแข็ง

1. เกษตรกรปลูกกาแฟร่วมกับพืชชนิดอื่นลดการพึ่งพาการปลูกพืชเชิงเดี่ยว
2. เกษตรกรสามารถเก็บรักษาผลผลิตเพื่อรอตลาดได้
3. มีรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายผู้ปลูกกาแฟ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการเปลี่ยนแปลงการตลาด
4. มีการแปรรูปเพิ่มมูลค่าเพื่อจำหน่ายในชุมชน

จุดอ่อน

1. ผลผลิตเฉลี่ยกาแฟต่ำ
2. ขาดองค์ความรู้ด้านการเกษตรและกรรมวิธีที่ถูกต้อง
3. พันธุ์ที่เกษตรกรใช้ไม่ได้ผ่านการคัดเลือกพันธุ์ ทำให้ได้ผลผลิตที่ไม่สม่ำเสมอ
4. กาแฟเป็นพืชที่ใช้แรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิตจำนวนมาก ค่าใช้จ่ายด้านค่าจ้างแรงงานสูง ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง
5. เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการลงทะเบียนเกษตรกร ผู้ปลูกกาแฟ ทำให้มีข้อมูลการปลูกกาแฟในจังหวัดน้อยมาก (ปัจจุบันมีผลมาลงทะเบียนปลูกกาแฟ 2 ราย จำนวนพื้นที่ปลูก 5.5 ไร่)

โอกาส (Opportunity-O)

1. ความต้องการใช้เมล็ดกาแฟมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จากกระแสความนิยมดื่มกาแฟคั่วบด และกาแฟสำเร็จรูปเพิ่มขึ้น
2. รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนและมีการจัดทำยุทธศาสตร์กาแฟ ตลอดห่วงโซ่การผลิต เพื่อพัฒนาคุณภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้ากาแฟไทย

ภัยคุกคาม (Threat-T)

1. การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อผลผลิตเมล็ดกาแฟ

ข้อเสนอแนะ

1. ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ ในเรื่องของการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาคุณภาพผลผลิต การแปรรูป และการเพิ่มมูลค่าสินค้า
2. ส่งเสริมเกษตรกรใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงเมล็ดพันธุ์ เพื่อให้ได้เมล็ดกาแฟคุณภาพสูง ได้ผลผลิตต่อไร่สูงและลดต้นทุน
3. จัดทำแปลงเรียนรู้เกี่ยวกับ การพัฒนาสวนกาแฟแบบผสมผสาน
4. คุณภาพเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนากาแฟให้สามารถแข่งขันได้เนื่องจากอำนาจเจริญ ปลูกร่วมกับพืชชนิดอื่น ควรเน้นคุณภาพของเมล็ดกาแฟ โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ มากกว่าส่งเสริมขยายพื้นที่ปลูก

5. สนับสนุนให้เกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งช่วยสร้างความเข้าใจในเรื่องการตลาด ให้แก่เกษตรกรและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
6. ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการแปรรูป และการสร้างมูลค่ากาแพ เช่น การพัฒนากาแฟพรีเมียม
7. ชูจุดขายกาแพที่เน้นรสชาติซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และนำเสนออัตลักษณ์ของกาแพ และการขายไปยังตลาดพรีเมียม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
8. ยกระดับกาแพให้เป็นพืชแซมที่สร้างรายได้ไม่น้อยกว่าพืชหลัก
9. สนับสนุนเกษตรกรในการลงทะเบียนเกษตรกร เพื่อการสนับสนุนจากภาครัฐ และภาครัฐมีข้อมูลในการวางแผนเพื่อส่งเสริมด้านการผลิต การตลาด และบริหารจัดการสินค้า
10. การส่งเสริมเน้นการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (BCG) เช่น
  - 10.1 การปลูกพืชแบบผสมผสานในระบบนิเวศกาแพ ด้วยการตระหนักถึงการดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ของต้นกาแพ ที่ช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อการลดภาวะโลกร้อน เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ
  - 10.2 การนำวัสดุต่าง ๆ ที่เหลือใช้จากกระบวนการผลิตและแปรรูปกาแพกลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด การนำวัสดุมาผลิตเป็นสินค้าหรือเฟอร์นิเจอร์เครื่องใช้ต่าง ๆ และสินค้าต่าง ๆ เช่น วัสดุปลูกต้นไม้ การนำกาแพที่เหลือจากการชงกาแพนำกลับมาสกัดน้ำมัน และนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เช่น ต้นแบบสเปรย์ระงับกลิ่นปากจากน้ำมันกาแพ ถ่านจากกาแพ (ถ่านดักกลิ่น ถ่านหุงต้ม) สบู่สมุนไพรผสมกาแพ การทำไวน์จากเนื้อกาแพ
  - 10.3 การช่วยลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม เช่นการจัดการของเหลือใช้จากเปลือกกาแพ ผลสด และเปลือกกาแพกะลามามาผลิตเป็นปุ๋ยหมัก

การขับเคลื่อนกาแพอำนาจเจริญ

เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพการผลิตกาแพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแพในจังหวัดอำนาจเจริญ จึงเห็นควรจัดทำโครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกาแพเพื่อความยั่งยืน ตามแผนยุทธศาสตร์กาแพ ปี 2563 – 2574 เพื่อพัฒนาให้เกษตรกรผู้ปลูกกาแพของประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตสูงขึ้นทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ ส่งผลให้สร้างมูลค่าเพิ่มของกาแพ และเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยเน้นการบริหารจัดการแบบครบวงจร (Value Chain) บนพื้นฐานของศักยภาพ (Potential) และอัตลักษณ์ของกาแพในประเทศไทย ภายใต้การผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาระบบมาตรฐานการผลิตในระดับฟาร์มถึงผู้บริโภค

การดำเนินการ

1 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพัฒนาคุณภาพผลผลิต การแปรรูป และการเพิ่มมูลค่าสินค้ากาแพ

1.1 การอบรม และศึกษาดูงานกลุ่มผู้ผลิตกาแพที่มีศักยภาพและประสบความสำเร็จเพื่อเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการผลิตกาแพแบบครบวงจร

1.2 จัดทำแปลงเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการสวนกาแพและสนับสนุนปัจจัยการผลิตหรืออุปกรณ์ในการจัดทำแปลงเรียนรู้ เช่น ต้นพันธุ์กาแพ วัสดุทางการเกษตร และปุ๋ย เป็นต้น

2.ส่งเสริมการปลูกกาแฟคุณภาพ

ผลิตต้นกล้ากาแฟโรบัสตาเพื่อสนับสนุนต้นกล้ากาแฟและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตแก่เกษตรกรที่มีความพร้อมและต้องการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ

3 การพัฒนาความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจ เพื่อการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ

3.1 การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกาแฟ ได้แก่ ระบบการผลิตกาแฟให้ได้มาตรฐาน GAP และ Organic การปลูกพืชแบบผสมผสานในระบบนิเวศน์กาแฟ

3.2 การพัฒนาคุณภาพผลผลิต ได้แก่ การสร้างอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น (GI) เพื่อเพิ่มมูลค่าของกาแฟ

3.3 การแปรรูป และการเพิ่มมูลค่าสินค้า ได้แก่ การพัฒนาทักษะการแปรรูป และการสร้างมูลค่ากาแฟ เช่น การพัฒนากาแฟพรีเมียม และกาแฟพิเศษ เป็นต้น

4.ติดตามการใช้เทคโนโลยีการเกษตรและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตให้คำแนะนำและควบคุมคุณภาพการผลิตกาแฟโรบัสตาจังหวัดอำนาจเจริญ

4.1 การออกติดตามและให้คำแนะนำการปฏิบัติงาน/การบริหารจัดการสวน/การใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน เพื่อให้เกษตรกรดำเนินการได้ถูกต้องตามหลักวิชาการเกษตร

4.2 สํารวจ/รวบรวม เกษตรกร พื้นที่ปลูกกาแฟโรบัสตาจังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในพัฒนาให้ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต

ภาคผนวก

QR code คู่มือ เอกสาร องค์กรความรู้ ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนา กาแฟ

1. คู่มือการผลิตกาแฟอาราบิก้า

2. คู่มือการผลิตกาแฟโรบัสต้า

3. การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกาแฟ

4. เทคนิคการปลูกกาแฟ

5. ร่างแผนพัฒนากาแฟ 2565-74

6. ยุทธศาสตร์กาแฟ 2560-64

7. แผนปฏิบัติการเกษตร 66-67

เอกสารประกอบการจัดทำ

สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร คู่มือการจัดการการผลิตกาแฟโรบัสต้า 2562
 สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร คู่มือการจัดการการผลิตกาแฟอาราบิก้า 2562
 สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนาจเจริญ “ ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ
 ปี 2565
 สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรการเกษตร “สถานการณ์สินค้าเกษตรที่
 สำคัญและแนวโน้ม ปี 2566”
 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรการเกษตร “สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2565”

หน่วยงานสนับสนุนข้อมูล

สำนักงานเกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ
 สถานีพัฒนาที่ดินอำนาจเจริญ
 โครงการชลประทานอำนาจเจริญ
 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
 ที่ทำการปกครองจังหวัดอำนาจเจริญ
 สถานีอุตุนิยมวิทยาอำนาจเจริญ
 บุญญาภิบาลฟาร์ม
 เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟในจังหวัดอำนาจเจริญ

ที่ปรึกษา

นายชาญวิทย์ ธาณี เกษตรและสหกรณ์จังหวัดอำนาจเจริญ

ผู้รวบรวม เรียบเรียง

นางสาวปิยะพร สุริโยตระกูล นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
 นายธนกฤต เนื่ออ่อน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน